

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Institucionální vývoj českého ekologického zemědělství
v období 1990–2017**

Bc. Martin Calta

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Martin Calta

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Institucionální vývoj českého ekologického zemědělství v období 1990–2017

Název anglicky

Institutional development of Czech organic farming in the period 1990–2017

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit institucionální vývoj ekologického zemědělství v České republice. Vývoj ekologického zemědělství bude rozčleněn do třech fází vývoje: 1) počáteční fáze (1990–1997), 2) předvstupní fáze (1998–2004), 3) fáze po vstupu do Evropské unie (2005–2017). Dílčím cílem práce bude objasnit legislativní a administrativní změny probíhající v těchto fázích vývoje ekologického zemědělství a také analyzovat vývoj dotační podpory pro ekologické zemědělství.

Metodika

Diplomová práce je založena na analýze primárních a sekundárních dat. V první fázi výzkumu budou využity sekundární datové zdroje pro zhodnocení legislativních a administrativních změn českého ekologického zemědělství včetně zhodnocení nastavení dotací pro ekologické zemědělství. V druhé fázi výzkumu bude realizováno kvalitativní šetření formou řízených polostrukturovaných rozhovorů s ekologickými zemědělci. Zjišťovány budou postoje zemědělců k institucionálním změnám ekologického zemědělství.

Doporučený rozsah práce

60-80

Klíčová slova

Ekologické zemědělství, dotace, Program rozvoje venkova

Doporučené zdroje informací

DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.

NIGGLI, U. – ŠARAPATKA, B. Zemědělství a krajina : cesty k vzájemnému souladu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1885-8.

PETR, J., DLOUHÝ, J. Ekologické zemědělství. Praha : Zemědělské nakladatelství Brázda, 1992. ISBN 80-209-0233-3.

ŠARAPATKA, B. – URBAN, J. *Ekologické zemědělství : učebnice pro školy i praxi. I. díl, Základy ekologického zemědělství, agroenvironmentální aspekty a pěstování rostlin.* Praha: MŽP, 2003. ISBN 80-7212-274-6.

ZAGATA, L. Bio cash-cow? Context and content of Czech organic farming. *Agricultural Economics–Czech*, 2007, vol. 53, no. 1, 45–53.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Jiří Hrabák, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 25. 2. 2019

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 2. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 25. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Institucionální vývoj českého ekologického zemědělství v období 1990–2017“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25. března 2019

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval RNDr. Jiřímu Hrabákovi, Ph.D. za cenné rady poskytnuté k vypracování diplomové práce a za jeho profesionální přístup. Dále bych rád poděkoval všem zúčastněným respondentům, kteří ochotně poskytli rozhovor.

Institucionální vývoj českého ekologického zemědělství v období 1990–2017

Abstrakt

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnotit institucionální vývoj ekologického zemědělství v České republice v období 1990–2017. Vývoj ekologického zemědělství je rozčleněn do tří fází vývoje, a to počáteční fáze (1990–1997), předvstupní fáze (1998–2004) a fáze po vstupu do Evropské unie (2005–2017). Dílčím cílem práce je objasnění legislativní a administrativní změny probíhající v těchto fázích vývoje ekologického zemědělství a také analyzovat vývoj dotační podpory pro ekologické zemědělství. Diplomová práce je založena na analýze primárních a sekundárních dat. V první fázi výzkumu jsou využity sekundární datové zdroje pro zhodnocení legislativních a administrativních změn českého ekologického zemědělství včetně zhodnocení nastavení dotací pro ekologické zemědělství. V druhé fázi výzkumu bylo realizováno kvalitativní šetření formou řízených polostrukturovaných rozhovorů s ekologickými zemědělci. Zjišťovány byly postoje zemědělců k institucionálním změnám ekologického zemědělství. Z řízených polostrukturovaných rozhovorů byly zodpovězeny stanovené výzkumné otázky.

Klíčová slova: Ekologické zemědělství, vývoj, dotace, Program rozvoje venkova, Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství, legislativa.

Institutional development of Czech organic farming in the period 1990–2017

Abstract

The main aim of this diploma thesis is to evaluate the institutional development of organic farming in the Czech Republic in 1990-2017. The development of organic farming is divided into three phases of development: the initial phase (1990-1997), the pre-accession phase (1998-2004) and the phase after the accession to the European Union (2005-2017). The partial aim of the thesis is to clarify the legislative and administrative changes taking place at these stages of the development of organic farming and also to analyze the development of subsidy support for organic farming. The thesis is based on the analysis of primary and secondary data. In the first phase of the research, secondary data sources are used to evaluate the legislative and administrative changes of Czech organic agriculture, including the evaluation of subsidies for organic farming. In the second phase of the research a qualitative survey was conducted in the form of controlled semi-structured interviews with organic farmers. Farmers' attitudes to institutional changes in organic farming were identified. The research questions were answered from the controlled semi-structured interviews.

Keywords: Organic farming, development, subsidies, Rural Development Programme, Action plan for the development of organic farming, legislation.

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	16
3.1 Ekologické zemědělství	16
3.1.1 Vztah člověka a přírody	18
3.1.2 Metody ekologického zemědělství	22
3.1.2.1 Přírodní zemědělství.....	22
3.1.2.2 Biologicko – dynamické zemědělství.....	23
3.1.2.3 Organicko – biologické zemědělství	24
3.2 Obecný vývoj ekologického zemědělství v ČR	27
3.2.1 Počáteční fáze – 1990–1997	30
3.2.2 Předvstupní fáze – 1998–2004.....	32
3.2.3 Fáze po vstupu ČR do EU – 2005–2017.....	33
3.3 Akční plány pro rozvoj ekologického zemědělství.....	36
3.3.1 Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2004–2010	36
3.3.2 Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011–2015	41
3.3.3 Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020	47
3.3.4 Shrnutí akčních plánů	49
3.4 Legislativa ekologického zemědělství	51
3.4.1 Počáteční fáze – 1990–1997	51
3.4.1.1 Nařízení Rady (EHS) 2092/91.....	51
3.4.2 Předvstupní fáze – 1998–2004.....	53
3.4.2.1 Zákon č. 242/2000 Sb.....	53
3.4.3 Fáze po vstupu ČR do EU – 2005–2017.....	55
3.4.3.1 Vyhláška č. 16/2006 Sb.....	55
3.4.3.2 Nařízení Rady (ES) č. 834/2007.....	56
3.4.3.3 Nařízení Komise (ES) č. 889/2008.....	57
3.4.3.4 Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008.....	58

4 Vlastní práce	60
4.1 Dotace pro ekologické zemědělství	60
4.1.1 Dotace pro EZ v počáteční fázi – 1990–1997.....	61
4.1.2 Dotace pro EZ v předvstupní fázi – 1998–2004	61
4.1.3 Dotace pro EZ po vstupu ČR do EU – 2005–2017.....	62
4.1.4 Národní dotace pro podporu osvěty ekologického zemědělství	70
4.2 Analýza rozhovorů	73
4.2.1 Důvody ekologického hospodaření	73
4.2.2 Proměna ekologického sektoru	74
4.2.3 Legislativa a administrativa	74
4.2.4 Společná myšlenka ekologických zemědělců	75
4.2.5 Proměna spotřebitelského trhu.....	75
4.2.6 Podpora a dotace	76
5 Diskuse	77
6 Závěr.....	79
7 Seznam použitých zdrojů	81

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vlivy činnosti člověka na životní prostředí a přírodu.....	21
Tabulka č. 2: Vývoj výměry zemědělské půdy a počtu farem v ekologickém zemědělství	29
Tabulka č. 3: Porovnání základních statistických údajů ekologického zemědělství	37
Tabulka č. 4: Vývoj kvantitativních cílů akčního plánu	45
Tabulka č. 5: Statistické údaje ekologického zemědělství (31.12. 2014–30.6. 2015)	46
Tabulka č. 6: Srovnání výše plateb na hektar plochy – 1998–2003	62
Tabulka č. 7: Srovnání výše plateb na hektar plochy – 2004–2016	67
Tabulka č. 8: Finanční podpora pro NNO za rok 2015 a 2016.....	72
Tabulka č. 9: Souhrn farmářů	73

Seznam grafů

Graf č. 1: Srovnání výše plateb na hektar plochy – 1998–2016.....	68
Graf č. 2: Vývoj ekologických dotací a výměry obhospodařované půdy v ekologickém zemědělství – 1998–2016	69

1 Úvod

Ekologické zemědělství je fenoménem, který se v České republice výrazněji vyvíjí až po roce 1990. Za tuto dobu prošlo ekologické zemědělství velkým vývojem, a právě tímto vývojem se tato diplomová práce zabývá. Ekologické zemědělství a s ním spojené ekologické produkty a biopotraviny jsou stále oblíbenější. Hlavním důvodem vzestupu oblíbenosti biopotravin je informovanost lidí a jejich vztah k vlastnímu zdraví a ke zdraví svých bližních.

Pokud se zaměříme na rozdíl mezi konvekčním a ekologickým zemědělstvím, každého asi napadne využívání hnojiv a pesticidů. Ekologické zemědělství dbá na udržitelný rozvoj a jednou z hlavních myšlenek ekologického zemědělství je ochrana životního prostředí, ve kterém žijeme. Hlavním úkolem konvekčního zemědělství je co největší zisk někdy bez ohledu na půdu, na které danou plodinu pěstují. Osevní postup, který je znám již dlouhou dobu, a který byl v minulosti hojně využíván postupně zanikal s příchodem hnojiv a pesticidů. Umělá hnojiva urychlují vývoj rostlin a pesticidy chrání plodiny před škůdci a chorobami. Ekologické zemědělství se vydalo jinou cestou a chemickou dráhu nahradilo tou přírodní. Pokud půdě dáme čas a péči, odmění nás svojí úrodností.

Celosvětově prošlo zemědělství rozvojem, který postupně vedl až ke vzniku dnes známého ekologického zemědělství. Můžeme se ale setkat i s tzv. biodynamickým zemědělstvím, které je popsáno v následujících kapitolách.

Na vývoj ekologického zemědělství se můžeme dívat z různých rovin. Tato diplomová práce se zabývá institucionálním vývojem v České republice. Vývoj je rozdělen do třech fází, a to počáteční, předvstupní a fáze po vstupu ČR do EU. V každé z těchto etap proběhly různé události, které jsou popsány v této diplomové práci.

Je nutné podotknout, že v dnešní době je již poměrně dosti kvalitní literatury zabývající se ekologickým zemědělstvím. Významně se podílí i Ministerstvo zemědělství, které každoročně vydává ročenky a statistická šetření ekologického zemědělství. Díky Ministerstvu zemědělství si proto můžeme udělat představu o vývoji. Právě v této práci

najdete přehled institucionálního vývoje od roku 1990 až do současnosti (vývoj v průběhu 26 let).

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je vytvořit ucelený dokument obsahující analýzu vývoje ekologického zemědělství v České republice z různých pohledů.

Cílem diplomové práce je zanalyzovat institucionální vývoj ekologického zemědělství v České republice ve třech časových obdobích. Počáteční fáze (1990–1997), předvstupní fáze (1998–2004) a fáze po vstupu do Evropské unie (2005–2017).

Dalším cílem práce je objasnit legislativní změny promítající se do problematiky vývoje ekologického zemědělství v České republice probíhající od roku 1990 až do současnosti.

Dalším cílem práce je popsat dotační politiku pro ekologické zemědělství v České republice.

Výzkumné otázky:

1. Jaké jsou důvody ekologických zemědělců pro hospodaření ekologickým způsobem?
2. Jakým způsobem ovlivňuje ekologické zemědělce legislativa?
3. Jak významné jsou dotační tituly pro ekologického zemědělce?

2.2 Metodika

V této diplomové práci jsou využity sekundární i primární zdroje dat. Pomocí sekundární analýzy lze objevit nové souvislosti uvnitř již získaných a zpracovaných dat, např. studium dokumentů (Hendl, 2005, s. 349). Analýza sekundárních datových zdrojů byla využita pro zhodnocení legislativních a administrativních změn českého ekologického zemědělství včetně zhodnocení nastavení dotací pro ekologické zemědělství. Byly použity oficiální statistiky Ministerstva zemědělství.

Některé výhody studia dokumentů:

- Studium dokumentů umožňuje longitudinální analýzu (analýzu delšího časového období),
- studium dokumentů je relativně levnější než terénní průzkum prováděný formou rozhovoru nebo dotazníkového šetření (Jeřábek, 2018).

V této diplomové práci je využita kvalitativní analýza dat. Při kvalitativním výzkumu je na počátku vymezeno výzkumné téma a následně jsou určeny i výzkumné otázky. Tyto otázky lze v průběhu výzkumu upravovat. V průběhu kvalitativního výzkumu vznikají i hypotézy a může docházet k úpravě výzkumného postupu, proto je někdy považován kvalitativní výzkum jako pružný. V průběhu výzkumu se hledají, kódují a analyzují data, která jsou potřebná k vysvětlení výzkumných otázek a dochází k induktivním i deduktivním závěrům. Kvalitativní výzkum probíhá přímo v terénu, následně se data analyzují a vyvodí se určité závěry, které nám objasní, jestli je potřeba ve sběru dat pokračovat. Sběr dat je ukončen teoretickou saturací, při které již další nová informace nemění naše závěry (Hendl, 2005, s. 50–55).

Kvalitativní výzkum vyžaduje úvahy ze strany výzkumných pracovníků, a to jak před, tak během výzkumného procesu, jako způsob, jak poskytnout čtenářům kontext a pochopení. Při reflexi by výzkumníci neměli ignorovat nebo se vyhýbat jejich vlastním předpoklům (jelikož to pravděpodobně nebude možné). Tato reflexivita vyžaduje od výzkumníků, aby jasně vyjadřovali své postavení a subjektivitu, aby čtenáři výzkumné práce lépe porozuměli filtrům, pomocí nichž byly kladeny otázky a následně byly shromážděny, analyzovány

a vysvětlovány. Z tohoto pohledu není neobjektivnost a subjektivita záporná, ale jsou nevyhnutelné (Austin a Sutton, 2015).

Kvalitativní výzkum se zaměřuje na pochopení výzkumného dotazu jako na humanistický nebo idealistický přístup. Ačkoli kvantitativní přístup je spolehlivější metoda, neboť je založena na číselných a metodických metodách, které mohou objektivně šířit jiní výzkumníci. Kvalitativní metoda slouží k pochopení zkušeností, postojů, chování a interakcí lidí. Vytváří nečíselná data (Kalra a kol., 2013).

Kvalitativní výzkum má své výhody i nevýhody. Pozitivem kvalitativního výzkumu může být např. studuje se fenomén přímo v daném prostředí, získává se podrobný popis zkoumané problematiky, můžou se navrhnout teorie, hledají se místní souvislosti atd. Negativem tohoto kvalitativního výzkumu může být např. získané závěry nelze generalizovat na populaci, je složitější provádět testování hypotéz a teorií, výsledky mohou být ovlivněny výzkumníkem atd. (Hendl, 2005, s. 52)

V práci je také využita datová triangulace dat, kterou popisuje Hendl (2005, s. 149) takto: „*datová triangulace pracuje s více datovými soubory, více případy atd.*“.

Kvalitativní výzkum v této práci byl prováděn na základě řízených polostrukturovaných rozhovorů s vybranými ekologickými zemědělci. Polostrukturované rozhovory se používají ke shromáždění kvalitativních textových dat. Tato metoda nabízí rovnováhu mezi flexibilitou otevřeného rozhovoru a zaměřením strukturovaného etnografického průzkumu. Tato metoda se používá jak v časných, tak v pozdních fázích zkoumání oblasti výzkumu. Tento typ kvalitativního rozhovoru vede k objasnění oblasti výzkumu nebo specifické výzkumné otázky. Tato metoda může odhalit popisné údaje o osobních zkušenostech účastníků apod. Informace shromážděné v průběhu polostrukturovaných rozhovorů mohou posunout výzkumný proces z obecných témat do konkrétnějších poznatků (faktorů a proměnných). Může být použita k vytvoření předběžné hypotézy, vysvětlení vztahů a vytvoření základů pro další výzkum. Proces kvalitativního polostrukturovaného rozhovoru: vypracují se otázky otevřeného typu k získání delších a popisných odpovědí. Používají se pojmy, kterým mohou účastníci rozhovoru porozumět vzhledem k jejich znalostem, jazykovým znalostem, kulturnímu původu, věku, pohlaví atd. Otázky by neměly

podněcovat k určité odpovědi. Výzkumník musí obdržet souhlas s nahráváním např. na diktafon. Je vhodné používat sondovací otázky, které rozšiřují odpovědi účastníků rozhovoru (McCammon, 2018).

Po absolvování každého z rozhovorů byl proveden doslovný transkript. Následně se provádělo otevřené kódování. Cílem otevřeného kódování je konceptualizovat naše data, to znamená postupně vytvořit kódy a skupiny kódů, které zachycují určité analyzované události nebo jevy. Vytváříme kódy, které jsou induktivně ukotveny v datech, ale obecně mají abstraktní povahu, jelikož formulují myšlenku, zásady či empirii, platnou napříč různými událostmi nebo situacemi (Řiháček, 2013, s. 48–49). Na úvod se tedy sepisovaly kódy na papír, ze kterých se posléze vytvářely zmiňované skupiny kódů. Později se skupiny kódů podrobily analýze, ve které se hledaly souvislosti. Tyto skupiny kódů pomohly osvětlit výzkumné otázky. Následně se hledaly vztahy mezi proměnnými a vyvodily se závěry.

3 Teoretická východiska

3.1 Ekologické zemědělství

„Ekologické zemědělství vychází ze zásad setrvalého rozvoje a holistického světového názoru. Je produkčním systémem, který současně usiluje o uchování a zlepšení přírodních zdrojů a kvalitu životního prostředí“ (Moudrý, 2007, s. 18).

Ekologické zemědělství je v celé Evropě, ale i u nás uznávaným způsobem hospodaření, který je také přesně definován zákonem (legislativa týkající se ekologického zemědělství bude popsána v následujících kapitolách). Garantem dodržování těchto pravidel v České republice je Ministerstvo zemědělství. Pouze ekologičtí zemědělci mají povoleno označovat své produkty (suroviny i potraviny) jako BIO či EKO. Šetrné hospodaření ekologických zemědělců je dnes nutno kompenzovat dotacemi (také o dotacích bude pojednáno v následujících kapitolách). Kromě spotřebitelů, ekonomů a politiků popisovaný způsob hospodaření uznávají i vědci. Právě vědci doporučují tento způsob hospodaření jako model setrvalého zemědělství pro zachování kulturní krajiny a udržení vhodné osídlenosti na venkově. Ještě donedávna tomu tak ovšem nebylo a ekozemědělci (ekohospodáři) byli nuceni o své uznání a pochopení usilovat sami, a to za pomoci sympatizujících spotřebitelů (Urban a Šarapatka, 2003, s. 11).

Ekologické zemědělství je v České republice schopno trvale zajistit dostatečně vysoké výnosy, a to i v době nepříznivých klimatických změn. Také zajišťuje mnoho významných a kvantifikovatelných ekosystémových služeb, kterými mohou být např. zvyšování retence vody v krajině nebo snižování nákladů na čištění vod, jelikož nezatěžuje životní prostředí látkami agrochemického původu. Ekologické zemědělství (hospodaření) má také velký přínos svým přístupem, který zajišťuje nadstandardní podmínky života chovaných zvířat, odpovídající v co nejvyšší míře jejich přirozeným potřebám. Výsledkem ekologického zemědělství (hospodaření) je produkce kvalitních biopotravin s nulovým obsahem reziduí agrochemických látek, hormonů nebo léčiv. Těmito výše popsány aspekty, ekologické zemědělství přispívá k důležitému cíli: *zdravý člověk ve zdravé krajině* (Ekologické zemědělství, 2018).

Ekologický systém hospodaření podporuje a posiluje biologickou rozmanitost, biologické cykly a biologickou aktivitu půdy. Je založen na minimálním využití vstupů mimo farmu a na způsobech řízení, které obnovují, udržují a zlepšují ekologickou harmonii. Ekologické zemědělství je více než jen nahrazování chemických pesticidů a hnojiv těmi organickými. Vycházejíc ze zásad zdraví a ekologie, bylo cílem odklonit se od léčebných opatření (tedy řešení až po vzniku problému, např. výskytu choroby či škůdce) a zesílit odolnost agroekologických systémů tím, že se vyvinuly preventivní strategie na úrovni systému (Lammerts van Bueren a Myers, 2011, s. 4).

Ekologické zemědělství se vyvinulo téměř nezávisle na sobě v německy mluvících a anglicky mluvících zemích na počátku 20. století. Původ ekologického zemědělství je třeba chápat v souvislosti se čtyřmi vývojovými trendy:

- a. krizí zemědělství a zemědělské vědy;
- b. vznik biologicky orientované zemědělské vědy;
- c. potravinové reformy;
- d. rostoucí vědomí západu o zemědělských kulturách Dálného východu (Lockeretz, 2007, s. 9–10).

Novodobé ekologické zemědělství se zrodilo ve Velké Británii. Právě odtud se rozšířilo do dalších evropských zemí a také do USA. Původ a rozvoj ekologického zemědělství ve skutečnosti výborně znázorňuje změnu, kterou moderní společnost procházela v předchozích sto letech. Původ organického hospodaření sahá až do konce 19. století, ale významný vývojový trend nastal ve 20. letech 20. století (Zagata, 2007, s. 46).

V období mezi dvěma světovými válkami se mnoho evropských zemí potýkalo s problémy souvisejícími s klesajícími zemědělskými výnosy a klesající kvalitou a výživovou hodnotou zemědělských a potravinářských výrobků. Tyto problémy vyvolaly debaty o používání a účincích pesticidů, herbicidů a minerálních hnojiv, zejména na základě objevů zbytků toxických prvků, jako je arzen, měď nebo rtuť v potravinách v důsledku používání chemických látek v zemědělství. Intenzivní procesy industrializace zemědělského a potravinářského sektoru a městské migrace vedly k tomu, že bylo o to naléhavější zpochybňovat hlavní modely hospodaření a postoje k potravinám, půdě a přírodě. Spontánní

reakce proti těmto negativním procesům se začaly objevovat již v prvních desetiletích 20. století (Stoeva a kol., 2016, s. 11).

Ekologické zemědělství vzniklo jako reakce na problémy, které způsobuje konvenční zemědělství. Principy ekologického zemědělství (hospodaření) se zakládají na:

- morální povinnosti a odpovědnosti zemědělce (farmáře) provozovat zemědělství způsobem, který zapříčiní, že kulturní krajina se stává harmonickou součástí přírody,
- přísném zákazu používání uměle vyráběných hnojiv a chemických pesticidů,
- maximálním zohlednění biologických a ekologických aspektů a snaze o využívání převážně lokálních zdrojů a přírodních podmínek,
- snaze o vybudování pestré a dynamické kulturní krajiny s druhovou diverzitou a s genetickou rozmanitostí uvnitř jednotlivých druhů,
- snaze o úpravu systému chovu zvířat tak, aby byl co nejlépe přizpůsobený jejich přirozenému životnímu prostředí,
- úsilí o trvalé zachování přirozené půdní úrodnosti a
- hospodárném využívání přírodních zdrojů takovým způsobem, aby se negativně neovlivňovalo životní prostředí (Dlouhý a Urban, 2011, s. 2).

3.1.1 Vztah člověka a přírody

Na úplný začátek této kapitoly je nutné vysvětlit některé základní pojmy, které napomohou k pochopení vztahu člověka a přírody.

Člověk je nejvýše organizovaná forma života na Zemi. Předpokladem lidského žití i žití ostatních forem je neustálá látková a energetická výměna s okolním prostředím. Tato látková a energetická výměna látek z prostředí je potřebná pro stavbu tkání, ale také k získávání energie. Velmi důležitým aspektem lidského života je i vylučování odpadních látek a tepelná výměna s okolním prostředím. Úplnou samozřejmostí je poté ten fakt, že základní podmínkou života je potrava ať už původu rostlinného nebo živočišného a dále též dýchání (tedy ovzduší s dostatkem kyslíku) (Hesková, 2012, s. 9–10).

Příroda v primárním smyslu představuje základní podmínku pro vznik života a fungování společnosti. Základním rozdělením přírody je na přírodu živou a neživou. Mezi činitele neživé přírody lze zařadit faktory klimatické (srážky, teplota, světlo, ovzduší), faktory půdní (struktura a složení půdy, fyzikální a chemické vlastnosti půdy), faktory hydrologické (voda a její charakteristiky), faktory fyzicko-geografické (nadmořská výška, poloha, expozice atd.). mezi živou přírodu lze zařadit kromě člověka i faunu a flóru. Živá příroda musí splňovat některé charakteristiky jako např. vysoká organizovanost životních složek, aktivní vztah k okolnímu prostředí (využívání jen potřebných látek a vylučování již nepotřebných), schopnost přijímat informace z prostředí anebo je naopak vysílat do okolního prostředí atd. (Hesková, 2012, s. 7–8).

Příroda lze také chápat jako mimolidský prostor spojený především s biosférou. Pokud chceme vysvětlit vztah k přírodě a životnímu prostředí, nemá smysl vymezovat přírodu prostorově, tzn. nechápat přírodu jako místo, které ještě přírodou je, a které už přírodou není. Přírodu lze chápat jako určitý princip, který se promítá ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí v různých rolích. Životní prostředí je pojem, který s danou problematikou velmi úzce souvisí. Životní prostředí nás obklopuje, zahrnuje přírodní, ale i člověkem vytvořený hmotný svět (Krajhanzl, 2015).

Vztah člověka a přírody můžeme pochopit díky pěti základním charakteristikám:

- potřeba kontaktu s přírodou,
- adaptace na přírodní podmínky,
- estetický postoj k přírodě a
- etický postoj k přírodě a environmentální vědomí.

Každá z těchto charakteristik vyjadřuje jinou oblast vztahu člověka k přírodě a životnímu prostředí. Potřeba kontaktu s přírodou popisuje vyšší potřebou lidského kontaktu s přírodou. Člověk hledá různé způsoby, jak být co nejvíce v přírodě. Adaptace na přírodní podmínky vyjadřuje vyšší úroveň lidské adaptace na přírodní podmínky. Člověk se dokáže dobře pohybovat přírodním terénem a zvládnou v přírodě pobývat i několik dní. Estetický postoj k přírodě představuje různou míru estetické vnímavosti a také všímavosti k okolní přírodě. Poslední charakteristika, etický postoj k přírodě a environmentální vědomí představuje postoj člověka k přírodě samotné a jeho soucit s přírodou. Člověk s výše postaveným

environmentálním vědomím má motivaci chránit životní prostředí celkově, neznamená to tedy pouze ohleduplné chování v přírodě (Krajhanzl, 2015).

Pokud se chceme zabývat vztahem člověka a přírody je nutné využít tři kritéria posouzení tohoto vztahu. Jsou to kritéria:

1. **biologická** – tím můžeme rozumět např. věk, pohlaví, rasu, dědičnost či národnost,
2. **demografická** – toto kritérium může zahrnovat demografickou strukturu obyvatelstva nebo hustotu obyvatel a
3. **geografická** – kritérium, kterým rozumíme určitou polohu, nadmořskou výšku nebo i charakter krajiny (Hesková, 2012, s. 10).

Vzájemná kooperace člověka a přírody je velmi mnohostranná a lze tedy pojímat z mnoha pohledů. V průběhu historického vývoje docházelo k různým intenzitám těchto vztahů. Lidská činnost narušovala přírodu (životní prostředí) již velmi dávno. Již v období neolitu došlo k rozsáhlejšímu vlivu člověka na životní prostředí, a to z důsledku počátku zemědělské činnosti, kterou se člověk začal živit. Vznikají tzv. ekumena, což je souhrn území trvale osídlených a hospodářsky využívaných lidmi. Tato ekumena se v důsledku nedokonalé dopravy rozpadla na menší geografické celky, které byly víceméně závisle pouze na svém hospodaření. Zásadní změnou můžeme chápat průmyslovou revoluci, která přinesla jisté inovace. Lidé začali využívat přírodních zdrojů jako je ropa nebo uhlí. Neosídlené oblasti začali lidé znečišťovat a tím docházelo k vyhynutí některých živočišných a rostlinných druhů. S dalším rozvojem technologií je stále obtížnější předpovídat, jaké dopady lidské počínání může mít (Hesková, 2012, s. 10–11).

V různých historických obdobích můžeme sledovat i různé dopady lidské činnosti na životní prostředí (přírodu). Jsou to období předhistorické, zemědělské, průmyslové, komunikační a trvale udržitelný rozvoj. Tabulka č. 1 představuje srovnání činností člověka na životní prostředí, dle již zmíněných období.

Tabulka č. 1: Vlivy činnosti člověka na životní prostředí a přírodu

OBDOBÍ	DATECE	PROSTOR	TRVÁNÍ	PŮSOBNÍ	VÝVOJ DOPADŮ
Předhistorické	200 000– 10 000 př.n.l.	lokalita	trvale	okamžité	konstantní (krátkodobé, cyklické)
Zemědělské	10 000 př.n.l. – asi 1670	lokalita region	tisíciletí	okamžité kumulativní	lineární růst krátko až dlouhodobé
Průmyslové	asi 1670 až závěr 19. stol.	lokalita region planeta	staletí	okamžité kumulativní synergické	exponenciální růst, krátkodobé až nevratné (vedoucí ke krizi)
Komunikační	závěr 19. stol. až současnost	lokalita region planeta	desetiletí	okamžité, kumulativní, synergické, pansynergické (*1)	exponenciální růst, krátkodobé až nevratné až po terminující (ukončující)
Trvale udržitelný rozvoj	současnost až trvale	lokalita, region, planeta, vesmír	trvale	okamžité, kumulativní, synergické, pansynergické (*2)	konstantní (krátkodobé, cyklické)

Zdroj: Hesková, 2012, vlastní zpracování

Poznámky k tabulce č. 1:

(*1) zahrnující i proměny v oblasti sociální, kulturní a duchovní,

(*2) zahrnující proměny v oblasti sociální, kulturní a duchovní

V tabulce č. 1 sloupec „*období*“ zahrnuje sledovaná historická období. Druhý sloupec „*datece*“ uvádí dobu trvání daných období. Třetí sloupec „*prostor*“ uvádí, zdali se jedná o lokalitu, region, planetu nebo celý vesmír. Čtvrtý sloupec „*trvání*“ zahrnuje dobu, po jakou by určité období mohlo trvat, kdyby člověk nerozvinul svoji inteligenci nad míru ostatních živých bytostí. V pátém sloupci „*působení*“ jsou zahrnuty různé typy působení antropogenních vlivů na životní prostředí, např. v období komunikační revoluce všechny vlivy působí na globální úrovni a též mají všestrannou zpětnou vazbu na jednotlivce. V posledním sloupci „*vývoj*“ dopadů lze najít typy dopadů antropogenních vlivů na životní prostředí v průběhu času (Hesková, 2012, s. 16–17).

3.1.2 Metody ekologického zemědělství

Ekologické zemědělské systémy vyzdvihují od svého prvopočátku způsob chování a jednání zemědělců (hospodářů) dle přírodních systémů. Určitá změna životního stylu, která byla v dobách vzniku hospodaření orientovaných k přírodě spojována s idylickými představami o přírodě, která měla představovat jakýsi protipól k urbanizovaným systémům. V prvních dekáдах dvacátého století se do těchto idylizovaných představ o přírodním hospodaření, dostávaly první vědecké práce popisující přírodní koncepty hospodaření (Urban a Šarapatka, 2003, s. 29).

V následujících kapitolách jsou popsány stěžejní směry, které se rozhodujícím způsobem podílely na rozvoji současného ekologického zemědělství.

3.1.2.1 Přírodní zemědělství

Přírodní zemědělství jako ekologický systém se začal utvářet v prvních desetiletích 20. století jako reakce na přesídlování a reformu života. Za zakladatele přírodního nebo také biologického zemědělství se považuje E. Kōnemann z Německa. Logickým faktem je, že přírodní systém zemědělství se výrazně liší od toho intenzifikovaného. V důsledku toho bylo nutné přesunout zemědělskou výrobu z měst na venkov a postupovat v souladu s reformou života. Lidé začali pěstovat zeleninu a ovoce ve venkovských oblastech a řídili se zásadami vegetariánské výživy. Se zásadami vegetariánského způsobu života se neslučoval chov zvířat a s tím spojené používání statkových hnojiv. Používání minerálních hnojiv bylo též v rozporu s přírodě blízkým způsobem života, a tak se hledaly způsoby nového ekologického produkčního systému (Urban a Šarapatka, 2003, s. 30).

Přírodní zemědělství dodržovalo tyto zásady:

- Způsob hospodaření bez chovu dobytka, případně jen s minimálním zatížením půdy dobyt看em,
- produkování vysoce kvalitních zemědělských produktů,
- pochopení biologické půdní úrodnosti a s tím spojené hospodaření s humusem.

Zemědělci hospodařící na základě těchto zásad a způsobů, kteří vycházeli z vegetariánského způsobu života považovaly chov zvířat za přebytečný. S odmítáním chovu zvířat byla spojena i velká náročnost na plochy určené k pěstování krmiva. Dalším problémem, kteří hospodáři spatřovali v chovu zvířat byla vysoká pracovní náročnost a velké energetické ztráty. V praxi se ale vyskytovali i takoví hospodáři, kteří chovali zvířata k produkci mléka anebo vlny (Urban a Šarapatka, 2003, s. 30).

Zemědělci dodržující zásady přírodního systému považovali používání minerálních hnojiv jako důvod snížené skladovatelnosti produktů, změnami v chuťových vlastnostech produktů hlavně po hnojení čerstvým hnojem a s tím spojená kontaminace plodů. Dalším důvodem odklonu od intenzifikovaného způsobu hospodaření bylo také používání ochranných prostředků s obsahem arzenu a mědi. Z výše zmíněných důvodů používali zemědělci přírodního systému hnojiva a ochranné preparáty na přírodní bázi. S rozvojem mikrobiologie začali lidé chápat význam mikroorganismů v půdě. V této době docházelo k optimalizaci osevních postupů, do kterých se zařazovalo zelené hnojení, které obohacuje půdu. Zemědělci se snažili omezovat destrukci půdního edafonu, a tak zaváděli bezorebné zpracování půdy. Přírodní způsob hospodaření byl předstupněm pro další systémy zemědělství (Urban a Šarapatka, 2003, s. 30).

3.1.2.2 Biologicko – dynamické zemědělství

Biologicko – dynamické zemědělství neboli biodynamické zemědělství je založeno na teoriích a názorech J. W. von Goethe, který říkal, že intuitivní myšlení a pozorování přírody je nový způsob chápání světa. Goethe považoval zemědělská hospodářství za vyvážené organismy, složené z rostlin, půdy, zvířat a lidí. Základy biodynamického zemědělství také přinesl filozof Dr. Rudolf Steiner, který se mimo jiné zabýval i astrálními a éterickými silami, řešil otázky zhoršující se kvality potravin, špatné kvality sadby, vyčerpání půdy, kvalitu potravin, ale také léčení chorob zvířat a rostlin. Dr. Rudolf Steiner přednesl mnoho přednášek, kdy osm z nich bylo předneseno na hospodářství v obci Koberwitz v roce 1924 vedené jako „Zemědělský kurz“. R. Steiner těmito přednáškami podnítl k vybudování nového systému hospodaření (Urban a Šarapatka, 2003, s. 30).

Přechod z přírodního zemědělství na zemědělství Biologicko – dynamické znamenal upravit zásady a způsoby tohoto hospodaření. Změny se týkaly hospodaření s krmivem pro zvířata, důkladnou rekonceptualizací osevních postupů, pěstování plodin s vysokými nároky na živiny se omezovalo, zvýšila se péče o stájový hnůj a kompostování. Zajímavý výsledek přinesly srovnávací pokusy ve 30. letech dvacátého století. Tyto pokusy ukázaly vzrůstající kvalitu bioproduktů spojenou s biodynamickým způsobem hospodaření (Urban a Šarapatka, 2003, s. 30–31).

V dnešní době je biodynamický systém zemědělství stále rozvíjen a liší se od ekologického zemědělství. Součástí biodynamického zemědělství je zařazení orby a také kompostovaných statkových hnojiv s použitím biodynamických preparátů. Také je využíváno zelené hnojení a co nejširší střídání plodin v osevním postupu. Pro toto zemědělství je typické používání biodynamických přípravků se stimulujícím a katalytickým účinkem. Tímto přípravkem může být např. humusový preparát z kravského hnoje, který podporuje biologické procesy v půdě a je také stimulatorem růstu kořenů, dalším přípravkem mohou být vhodné kompostované rostliny. Biodynamičtí hospodáři z celého světa, ale převážně z Evropy se slučují ve svaz Demeter (Urban a Šarapatka, 2003, s. 30–31).

Ochranná známka Demeter je využívána k označení produktů biodynamického zemědělství v cca padesáti zemích světa. Značka Demeter byla zavedena roku 1928. Certifikát Demeter může být udělen po splnění určitých kritérií nad rámec ekologického zemědělství (každá země má zpracovaný vlastní národní standard). Použití této známky je podmíněno velmi přísnými kontrolami a smluvními podmínkami. (Herrenkind, 2016, s. 7–8)

3.1.2.3 Organicko – biologické zemědělství

V počátcích 20. století se začalo měnit zemědělství, hospodaření a celkově život zemědělců (hospodářů). V této době docházelo k postupné industrializaci zemědělství. Po roce 1940 vznikají moderní nebo málo rentabilní hospodářství. Tradiční selský způsob života se vytrácel a Švýcar Dr. Hans Müller se snaží tento způsob života zachovat. Počátky vzniku organicko – biologického zemědělství jsou známy po druhé světové válce, a to díky

německému lékaři H. P. Ruschovi a švýcarským biologům, manželům M. a H. Müllerovým. Zabývali se jak oborem lékařským, tak tomu biologickému. Kládli si otázky z oblasti humánní medicíny, a to konkrétně význam mikroorganismů ve střevní mikroflóře člověka. V oboru pěstování rostlin se zabývali otázkou vlivu společenstev půdních mikroorganismů na zdravotní stav rostlin. V systému organicko-biologického zemědělství byla rozpracována teorie koloběhu coli bakterií a laktobakterií na základě již proběhlých výzkumů z období 1. světové války. V průběhu této války byla bakterie *E. coli* používána při tyfové epidemii a k léčbě tuberkulózy. Lékař H. P. Rusch dával do souvislosti vztahy mezi rostlinnou potravou, zvířaty, jejich výkaly a půdou. Rusch postupně rozpracoval teorii tzv. živoucí substance. Tato substance je velmi důležitá pro rozvoj organicko-biologického zemědělství (Urban a Šarapatka, 2003, s. 31–32).

Lékaře H. P. Rusche můžeme tedy považovat za zakladatele organicko-biologického zemědělství. Organicko-biologická systém zemědělství vychází z myšlenky, že kvalitní a plnohodnotné produkty lze získat pouze ze zdravé půdy. S tím souvisí teze rovnováhy v půdě, která je považována za tak dokonalou, že ji není možné narušovat necitlivými zásahy. Rusch se snažil určit kvantitu a kvalitu živoucí substance, a tak vytvořil test k hodnocení hnoje a půdy. Vytvořil paletu požadavků na hnojení a zpracování půdy:

- Nelze využívat minerální hnojiva a pesticidy, jelikož zapříčiňují degeneraci živoucí substance a mají výrazně negativní vliv na půdní edafon a ovlivňují tedy i kvalitu potravin,
- je vhodné používat preparát symbioflor-humusfermentu, který je složen z bakterií, horninových mouček a léčivých rostlin, což pomáhá regeneraci a zvýšení aktivity půdního edafonu,
- zavádí se plošné kompostování a hnůj se rozprostírá na povrch půdy,
- organická hnojiva nejsou zapravována, jelikož také slouží jako pokrývka půdy a chrání tedy půdní edafon před klimatickými extrémami, jakými mohou být vysoké teploty, vyschnutí půdy apod.,
- půda je zpracovávána bez obracení s úmyslem co nejmenšího ovlivnění půdního edafonu, a tím zachování přirozeného vrstvení půdy,
- organický odpad z měst je vracen zpět na venkov a využíván v zemědělství (Urban a Šarapatka, 2003, s. 31–32).

V organicko – biologickém zemědělství je doporučováno co nejdéle ponechání zeleného porostu na poli. Je velmi výhodné užití širokého rozsahu plodin v osevním postupu a využívání horninových mouček. V pozdějších dobách se začaly rozvíjet i biologické způsoby ochrany rostlin. Organicko-biologické zemědělství dosáhlo největšího rozmachu v německy hovořících zemích, anebo ve Skandinávii. Tento systém zemědělství (hospodaření) stále využívají svazy, jako např. Bioland nebo Naturland (Urban a Šarapatka, 2003, s. 31–32).

3.2 Obecný vývoj ekologického zemědělství v ČR

Na začátek této kapitoly je vhodné zmínit stručnou historii ekologického zemědělství ještě z období Československa. První informace o ekologickém zemědělství se datují do let 1985–1987. V této době vycházely krátké zprávy, které většinou odborné časopisy přebíraly ze zahraničních zdrojů. Velkým problémem byl ten fakt, že odborná veřejnost a zemědělci (hospodáři) nebrali tyto informace v potaz nebo je dokonce odsuzovali. Bylo to z důvodu kolektivizace a zestátnění podniků, ve kterých správci i zaměstnanci pocíťovali minimální zodpovědnost za půdu, na které hospodařili a také za zvířata, která chovala (Urban a Šarapatka, 2003, s. 35–36).

Jiný pohled mohli mít spotřebitelé, kteří již v této době začali zajímat o své zdraví a s tím spojené zdravé stravování. Právě v 80. letech začaly vycházet publikace zabývající se zdravou výživou, ve kterých autoři popisovali účinky zdravé výživy proti civilizačním chorobám. Různí autoři doporučovali pěstování tzv. nechemizovaných potravin. Vyšly první publikace o ekozahradách, a tím byl položen pomyslný základní kámen ekologického pěstování rostlin v Česku a na Slovensku. V ostatních evropských zemích se toto událo přibližně o dvacet let dříve, kde na tento impuls zareagovali zemědělci a zapříčinili tak vznik ekologického zemědělství. U nás v Československu byl tento vývoj zbrzděn v důsledku komunistického režimu, který nepřipouštěl žádnou kritiku daného systému (Urban a Šarapatka, 2003, s. 35–36).

Vznik ekologického zemědělství, ale přesto najdeme v době před revolucí, tedy před rokem 1989. Praktické základy ekologického zemědělství položili praktičtí zemědělci, kteří tímto krokem kritizovali socialistickou zemědělskou velkovýrobu. Na těchto základech se podíleli zemědělci z Moravy a vědci z Československé vědeckotechnické společnosti (ČSVTS). Roku 1988 založili „Odbornou skupinu pro alternativní zemědělství“, která přebírala informace ze zahraničí (hlavně se přebíraly informace z organizace IFOAM) a snažila se je aplikovat do praxe. Velkým zlomem byl přechod některých zemědělských podniků na ekologické zemědělství (ale pouze na omezené období). Těmi podniky byly: ZD Dubicko, Statek Hanušovice v Nových Losinách a ZD Starý Hrozenkov, který je stále v provozu a je tedy nejstarším ekologickým hospodářstvím v České republice (Urban a Šarapatka, 2003, s. 36–37).

Důvodem přechodu konvekčních zemědělců na hospodaření ekologické bylo zapříčiněno například geografickým rozložením. Někteří zemědělci hospodařili v kopcovitých terénech, a tak bylo příhodné přejít na ekologický způsob hospodaření. Zemědělství v kopcovitých lokalitách se zdá býti výhodnější při ekologickém způsobu hospodaření s ohledem na životní prostředí a též s ohledem na ekonomii podniku. Mnoho konvekčních zemědělců bylo postupně přesvědčeno k přechodu na ekologický způsob hospodaření díky vzniklému dotačnímu systému (Zagata, 2010, s. 285).

Po změně politického systému (1. leden 1990) se konala Velká mezinárodní konference ve Velké Bystřici u Olomouce s významnou asistencí organizace IFOAM. Tuto konferenci pořádala odborná skupina ČSVTS a navštívilo jí několik set zemědělců a hospodářů. Tato akce byla významnou událostí pro vznik ekologického zemědělství v Československu (Urban a Šarapatka, 2003, s. 36–37). V tabulce č. 2 lze najít vývoj ekologických ploch, počet farem hospodařících v ekologickém zemědělství, procentuální podíl ze zemědělského půdního fondu atd. od roku 1990.

Tabulka č. 2: Vývoj výměry zemědělské půdy a počtu farem v ekologickém zemědělství

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Celková výměra půdy v EZ (ha)	Podíl z celkové výměry ZPF (%)	Meziroční změna počtu farem v EZ (%)	Meziroční změna celkové výměry půdy v EZ (%)
1990	3	480	–	–	–
1991	132	17 507	0,41	–	–
1992	135	15 371	0,36	2,3	-12,2
1993	141	15 667	0,37	4,4	1,9
1994	187	15 818	0,37	32,6	1,0
1995	181	14 982	0,35	-3,2	-5,3
1996	182	17 022	0,40	0,6	13,6
1997	211	20 239	0,47	15,9	18,9
1998	348	71 621	1,67	64,9	253,9
1999	473	110 756	2,58	35,9	54,6
2000	563	165 699	3,86	19,0	49,6
2001	654	217 869	5,09	16,2	31,5
2002	721	235 136	5,50	10,2	7,9
2003	810	254 995	5,97	12,3	8,4
2004	836	263 299	6,16	3,2	3,3
2005	829	254 982	5,98	-0,8	-3,2
2006	963	281 535	6,61	16,2	10,4
2007	1 318	312 890	7,35	36,9	11,1
2008	1 946	341 632	8,04	47,6	9,2
2009	2 689	398 407	9,38	38,2	16,6
2010	3 517	448 202	10,55	30,8	12,5
2011	3 920	482 927	11,40	11,5	7,7
2012	3 923	488 483	11,56	0,1	1,2
2013	3 926	493 896	11,70	0,1	1,1
2014	3 885	493 971	11,72	-1,0	0,0
2015	4 115	494 661	11,74	5,9	0,1
2016	4 243	506 070	12,03	3,1	2,3

Zdroj: Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, vlastní zpracování

Z tabulky č. 2 je patrné, že počet ekologicky hospodařících podniků od roku 1990 neustále roste. Celková výměra půdy v ekologickém zemědělství do roku 1998 kolísala, ale po obnovení dotací právě v roce 1998, výměra těchto ploch opět strmě stoupala.

Bylo by vhodné ještě představit organizaci IFOAM, od které např. „Odborná skupina pro alternativní zemědělství“ přebírala informace. Společnost IFOAM byla založena v roce 1972. Jedná se o jedinou mezinárodní společnost zastřešující organizace zabývající se organickým pohledem na svět. IFOAM se snaží pracovat na skutečné udržitelnosti

v zemědělství, od pole, přes hodnotový řetězec až po spotřebitele. Vše, co společnost dělá, je založeno na osvětě veřejnosti, a prosazování udržitelné politiky, budování kapacit a usnadnění přechodu zemědělců na ekologické zemědělství. IFOAM má přes 1000 poboček ve více než 120 zemích. Každé tři roky pořádá společnost valná shromáždění, která mají za cíl sjednotit, vést a napomáhat tomuto širokému obvodu (zemědělci, hospodáři). Na těchto shromážděních je volena Světová rada, která utváří směr náplně práce IFOAM (Ifoam, 2018).

3.2.1 Počáteční fáze – 1990–1997

V úvodu této kapitoly najdeme stručně popsány, hlavní události vývoje ekologického zemědělství u nás v období od roku 1987 do roku 1997. Hlavní události:

1987

- Konference zaměřená na téma ekologického zemědělství pořádaná VŠZ Praha na PEF Č. Budějovice.
- Ověřování ekologického zemědělství jako systému v praxi vhodného pro CHKO v Bílých Karpatech (Urban a Šarapatka, 2003, s. 37).

1988

- Založena odborná skupina pro alternativní zemědělství (Urban a Šarapatka, 2003, s. 37).

1989

- Přechod v prvních podnicích na ekologické zemědělství, a to v Jeseníkách a v Bílých Karpatech (Urban a Šarapatka, 2003, s. 37).

1990

- Pořádána mezinárodní konference o ekologickém zemědělství ve Velké Bystrici v kooperaci s IFOAM.
- Pořádán kurz ekologického zemědělství v Hornej Maríkovej na Slovensku s účastí zahraničních přednášejících. Na tomto kurzu byla zaučena většina budoucích stěžejních aktérů rozvoje ekologického zemědělství v ČR.

- Pořádáno školení o ekologickém zemědělství ve Švýcarsku pro zájemce z celé ČR.
- Vzniká – švýcarský podpůrný spolek pro ekologické zemědělství ve východní Evropě. SVWO výrazně napomohl praktickému rozvoji ekologického zemědělství v ČR.
- Vzniká funkce náměstka ministra zemědělství pro ekologické zemědělství,
- Přijímají se a upravují směrnice IFOAM (první dotace pro ekologické zemědělství) (Urban a Šarapatka, 2003, s. 37).

1991

- Vznikají nové podniky ekologického zemědělství, zemědělské svazy přijímají vlastní směrnice a probíhají kontroly všech podniků.
- Vzniká certifikace – jsou zapůjčovány svazové známky (Urban a Šarapatka, 2003, s. 37).

1992

- Zakládá se Spolek poradců a kontrolorů ekologického zemědělství. Začínají se sjednocovat standardy poradenství a kontroly v ekologickém zemědělství.
- Dochází k zrušení dotací pro ekologické zemědělství, a to bez náhrad.
- Zakládá se podnik PRO-BIO s. r. o. Jedná se o první organizace zpracovávající a obchodující s biopotravinami v ČR (Urban a Šarapatka, 2003, s. 38).

1993

- Svazy ekologického zemědělství v ČR se domlouvají na společných směrnicích (zastřešuje MZe).
- Vzniká dohoda na celostátní jednotné kontrole a certifikaci – zavádí se národní známka „BIO“ k označování biopotravin.
- Firma KEZ (Brno) začíná provádět jednotné kontroly ekologického zemědělství v ČR (pověření od MZe) (Urban a Šarapatka, 2003, s. 38).

1995

- Systém kontroly a certifikace byl akreditován organizací IFOAM.
- Byla uzavřena smlouva o supervizi dle Nařízení Rady (EHS) 2092/91 s pověřenou kontrolní organizací. Tato smlouva umožnila vývoz českých bioproduktů a zvýšila se tak mezinárodní prestiž českého ekologického zemědělství (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2007).

1994–98

- Dochází ke sloučení svazů PRO-BIO, Naturvita a Altervin.
- Ekologické zemědělství v ČR se stává stabilním, rozvíjí se národní trh s biopotravinami, které se i úspěšně vyvázejí do zahraničí (Urban a Šarapatka, 2003, s. 38).

3.2.2 Předvstupní fáze – 1998–2004

Stejně jako v předchozí kapitole zde najdeme stručný výtah hlavních událostí ekologického zemědělství od roku 1998 až do roku 2004.

1998

- Dochází k opětovnému zavedení dotací pro ekologické zemědělství (Urban a Šarapatka, 2003, s. 38).

1999

- Svaz Zakládá se kontrolní organizace KEZ o. p. s., svazem PRO-BIO, Spolkem poradců a kontrolorů EZ (Epos) a Nadačním fondem FOA. KEZ o. p. s. byl pověřen MZe výkonem kontroly ekologického zemědělství v ČR (Urban a Šarapatka, 2003, s. 38).

2000

- Dochází k přijetí zákona o ekologickém zemědělství č. 242/2000 Sb.
- Biopotraviny se začínají prodávat i v supermarketech (Urban a Šarapatka, 2003, s. 38).

2001

- V České republice se koná první ročník Evropské letní akademie ekologického zemědělství s názvem Bioakademie (Urban a Šarapatka, 2003, s. 38).

2003

- Vzniká (vyhlašuje) se první národní Akční plán rozvoje ekologického zemědělství v ČR (viz. Kapitola Akční plány pro rozvoj ekologického zemědělství) (Urban a Šarapatka, 2003, s. 38).

2004

- Vláda přijala strategický dokument Akční plán rozvoje EZ v ČR do roku 2010, který měl napomoci k vytvoření nástroje pro řešení problematických oblastí v ekologickém zemědělství (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2006, s. 2).

3.2.3 Fáze po vstupu ČR do EU – 2005–2017

Další důležitou fází v historii vývoje ekologického zemědělství se stal vstup České republiky do EU, kdy se od 1. 5. 2004 Česká republika nachází v prostředí jednotného trhu unie a SZP.

2006

- Byl schválen Program rozvoje venkova (PRV 2007–2013), díky kterému došlo k růstu počtu ekologických farem (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2007, s. 1).

2007

- Schválen program udržitelné spotřeby a výroby „Ekologické zemědělství a biopotraviny“. Program stanovuje řadu opatření k podpoře rozvoje ekologického zemědělství a spotřeby biopotravin v České republice (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2007, s. 1).

2008

- Stát podporuje ekologické zemědělství dotacemi k informačně-osvětové kampaně na propagaci biopotravin (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2009, s. 1).

2010

- Vláda 14.12. přijala Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011–2015. Stěžejním cílem Akčního plánu bylo dosažení 15% podílu ekologického zemědělství, a to do roku 2015 (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2013, s. 3).

2012

- Od srpna tohoto roku začalo platit nové nařízení Evropské unie, díky kterému můžou být označována biovína stejným způsobem jako biopotraviny (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2013, s. 3).

2013

- Bylo přijato nařízení EU č. 392/2013, které upravuje hlavně kontrolní působnost. Stěžejním cílem nařízení je zpřesnit a lépe koordinovat kontrolní a certifikační systém ekologického zemědělství.
- Od 1. ledna vstoupila v platnost smlouva mezi Ministerstvem zemědělství ČR a organizací Bureau Veritas Czech Republic spol. s r.o. Na základě této smlouvy byla organizace pověřena kontrolou a certifikací v ekologickém zemědělství (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2014, s. 2).

2014

- Probíhala příprava nového evropského nařízení o ekologické produkci a označování ekologických produktů (v budoucnu má nahradit nařízení Rady (ES) č. 834/2007, nařízení Komise (ES) č. 889/2008 a nařízení Komise (ES) č. 1235/2008).
- Proběhla příprava nových dotačních podmínek pro ekologické zemědělství v rámci implementace Programu rozvoje venkova 2014–2020.

- Byla odstartována příprava nového Akčního plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020 nahrazující akční plán končící v roce 2015 (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2015, s. 3).

2015

- V platnost vstoupilo nařízení vlády č. 76/2015 Sb., které v rámci ČR definuje úplně nové dotační podmínky pro ekologické zemědělství v rámci implementace Programu rozvoje venkova 2014–2020.
- Vláda schválila 20.11. Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020 (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2016, s. 3).

2016

- Došlo k implementaci dalších dozorových orgánů státní správy do kontroly pravidel ekologické produkce. Dozorovými orgány jsou Státní veterinární správa a Státní zemědělská a potravinářská inspekce (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, s. 3).

3.3 Akční plány pro rozvoj ekologického zemědělství

Ekologické zemědělství za svou dobu existence jistě prošlo určitým vývojem, který se odráží např. ve zkvalitňování produktů apod. Za svůj vývoj prošlo ekologické zemědělství množstvím výzev, kterým muselo čelit v různých oblastech. Mezi oblasti, kterých je třeba si všimnout, patří především zkvalitnění zemědělské produkce, vybudování fungujících místních vztahů mezi dodavateli a odběrateli, podpora odbytu lokálních biopotravin, vzdělávání zemědělců či využití vědeckých poznatků v praxi. Kvůli těmto aspektům vznikly již tři akční plány, které budou popsány v následujících kapitolách.

3.3.1 Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2004–2010

První akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 byl přijat vládou v roce 2004. Stěžejním cílem akčního plánu bylo dosáhnout do konce roku 2010 podíl 10 % zemědělské půdy v ekologickém zemědělství. Akční plán zahrnoval další hlavní cíle (Moudrý, 2007, s. 40).

Hlavní cíle Akčního plánu pro roky 2004–2010:

- Dosáhnout silnějšího postavení ekologického zemědělství v ČR.
- Ekologickým hospodařením zvyšovat pozitivní vliv na přírodu a krajinu.
- Zajistit životaschopnost ekologických farem.
- Zvýšit konkurenceschopnost českého ekologického zemědělství v rámci EU.
- Vzbudit důvěru spotřebitelů v ekologické zemědělce.
- Podpořit vztah spotřebitelů ke kvalitě biopotravin.
- Zvýšit kvalitu životního prostředí a kvalitu života welfare zvířat chovaných v ekologickém systému.
- Zajistit, aby nedocházelo ke kontaminaci ekologických produktů geneticky modifikovanými organismy.
- Prostřednictvím ekologické produkce pomoci k ochraně zájmů spotřebitelů.
- Zvětšovat trh s biopotravinami a s tím spojené zefektivňování produkce produktů ekologického zemědělství.

- Zkvalitnit odborné vzdělávání a výzkum v ekologickém zemědělství.
- Dopracovat se v roce 2010 k přibližně 10% podílu zemědělské půdy v ekologickém zemědělství na celkové výměře zemědělské půdy (Moudrý, 2007, s. 40).

Tento stěžejní cíl byl naplněn, už v srpnu roku 2010, kdy byl podíl zemědělské půdy v ekologickém zemědělství 10,42 % (Moudrý, 2007, s. 40). V tabulce č. 3 lze najít porovnání základních statistických údajů ekologického zemědělství z ledna 2004 a 2010 a ze srpna 2010.

Tabulka č. 3: Porovnání základních statistických údajů ekologického zemědělství

	leden 2004	leden 2010	srpen 2010
Počet ekologických zemědělců	810,00	2 689,00	3 494,00
Výměra zemědělské půdy v EZ (ha)	254 982,00	398 407,00	442 869,00
Podíl ZP v ekologickém zemědělství (%)	5,97	9,38	10,42
Počet výrobců biopotravin	96,00	497	643

Zdroj: Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, vlastní zpracování

Z tabulky č. 3 lze vyčíst, že díky akčním plánům a dalším faktorům se počet ekologických zemědělců od ledna 2004 významně zvýšil. S tím souvisí i zvýšená výměra obhospodařovaných ploch i zvýšený podíl zemědělské půdy v ekologickém zemědělství (nárůst o 4,45 %, tím byl splněn cíl akčního plánu). Díky akčnímu plánu došlo i ke zvýšení počtů výrobců biopotravin, a to o 547.

Dříve zmíněné hlavní cíle akčního plánu lze shrnout do 6 hlavních priorit, kterými se plán do roku 2010 zabýval.

Hlavní priority akčního plánu:

- Pozitivní přístup EZ k životnímu prostředí a kvalitnímu životu zvířat.
- Vzbudit důvěru spotřebitele v ekologické zemědělství.
- Marketing.
- Způsobilost podnikání a s tím spojená ekonomická životaschopnost.
- Výzkum a vzdělávání.
- Nástroje politického řešení (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, s. 7–9).

V souvislosti s akčním plánem je důležité zmínit, že legislativní rámec ekologického zemědělství byl řešen v rámci příslušných právních předpisů a programových dokumentů. Usnesením vlády č. 236/2004 byla zřízena meziresortní pracovní skupina, která sloužila k realizaci akčního plánu. Na této realizaci se též podílely expertní pracovní skupiny, které mezi sebou vzájemně spolupracovaly (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, s. 7–9).

První zmíněnou prioritou akčního plánu byl pozitivní přístup ekologického zemědělství k životnímu prostředí a kvalitnímu životu zvířat. K řešení této problematiky vznikla skupina (organizace) „Ekologické zemědělství v ochraně přírody a krajiny“, a to díky Ministerstvu životního prostředí. Tato skupina byla složena z vědců a ekologických zemědělců. Zmíněná pracovní skupina se zaměřila na osvětu v ekologickém zemědělství a vydala několik publikací. První studie s názvem „*Diverzita a ekologické zemědělství*“ byla zpracována literární rešerší na dané téma. Dále skupina vydala bulletin ekologického zemědělství zabývající se travními porosty a řeší se zde i otázka přístupu přírodovědného s cílem zvýšení druhové diverzity. Lze také zmínit publikace vydanou v roce 2005 s názvem „*Šetrné formy zemědělského hospodaření v krajině*“. Skupina se také zabývala se minimalizací znečištění vod v povodí Dunaje přechodem na ekologické zemědělství. Na základě výzkumu vydala skupina publikaci „*Přínos ekologického zemědělství pro kvalitu podzemních a povrchových vod*“ (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, s. 11).

Klíčovým aspektem rozvoje trhu s biopotravinami bylo vzbudit důvěru spotřebitele v ekologické zemědělství. Velmi důležitým prvkem byla propagace národního loga BIO,

kterým jsou označovány biopotraviny. Právě logo BIO bylo převedeno do vlastnictví státu je spravováno Ministerstvem zemědělství ČR. Díky akčnímu plánu byla navázána spolupráce s marketingovým odborem SZIF s cílem propagace biopotravin. V letech 2008 až 2010 byla uskutečněna první propagační kampaň na podporu zvýšení informovanosti spotřebitele o ekologickém zemědělství v rámci České republiky. Osvětu ekologického zemědělství provádí Ministerstvo zemědělství také na pravidelných výstavách jako je např. Země Živitelka a Salima. V roce 2005 byl také měsíc září vyhlášen jako měsíc biopotravin (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, s. 7–11).

Třetí prioritou je marketing, který byl ze zmíněných priorit nejslabším článkem. Bylo nutné provést osvětu veřejnosti, ale i samotných zemědělců. Bylo tedy provedeno několik aktivit. Došlo k podpoře sdružování výrobců díky Horizontálnímu plánu rozvoje venkova (HRDP) probíhající v letech 2004–2006. Další aktivitou byla podpora výrobců biopotravin v rozsahu opatření Osy I Programu rozvoje venkova (PRV). Tento projekt se nazýval „*Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům*“. Velmi podstatným krokem k zlepšení odbytu biopotravin bylo navázání kooperace s marketingovým odborem SZIF. Dále také v roce 2005 proběhly v 9 regionech ČR vzdělávací semináře na téma „*Prodej a marketing produktů ekologického zemědělství*“ a byla vydána informační brožura „*Základy marketingu pro ekologické zemědělce*“. Rokem 2008 ÚZEI začíná s komplexním sběrem statistických dat ekologického zemědělství a produkce biopotravin (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, s. 9–11).

Prioritou akčního plánu byla také ekonomická životaschopnost podniků. Ekonomika podnikání je úzce spojena s ostatními prioritami. Opět byly provedeny různé aktivity. V Programu rozvoje venkova 2007–2013 byly zvýhodněni výrobci biopotravin, a to v rámci investičních projektů. Ministerstvo zemědělství přišlo s projektem „*Ekologické zemědělství a zpracování biopotravin*“ v rámci kterého byly od roku 2008 podpořeny úspěšné ekologické farmy se zaměřením na ochranu životního prostředí. Díky statistickému šetření ÚZEI byly sledovány i tržní ukazatele hospodaření v ekologickém zemědělství. Dalším projektem MZe s názvem „*Podpora rozvoje regionálního odbytu biopotravin*“ bylo od roku 2009 posíleno poradenství pro ekologické farmáře s cílem na zlepšení ekonomiky podniku (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, s. 12–13).

Další prioritou akčního plánu je výzkum a vzdělávání. Z důvodu vzdělávání a poradenství byl založena společnost Bioinstitut, o. p. s., se sídlem v Olomouci, která zastřešuje všechny aktivity týkající se výzkumu a vzdělávání. Od roku 2001 probíhá každoročně mezinárodní konference Evropská letní akademie ekologického zemědělství (Bioakademie) za přispění Ministerstva zemědělství. Ekologické zemědělství se také vyučuje na několika středních školách, např., Humpolec, Dalovice a Rožnov pod Radhoštěm, a také na zemědělských fakultách v Praze, Brně a v Českých Budějovicích. V roce 2009 vznikla Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství (ČTPEZ). Ta sdružuje producenty a zpracovatele biopotravin a praxi propojuje s výzkumem (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, s. 9).

Poslední prioritou akčního plánu byly nástroje politiky a politické řešení. Rozhodnutím tehdejší vlády (č. 236/2004) vztahující se k akčnímu plánu mělo ministerstvo zemědělství za úkol vytvořit meziresortní pracovní skupinu. Ona pracovní skupina byla tvořena zástupci dotčených resortů a krajů. Spolu s expertními pracovními skupinami předávala doporučení Ministerstvu zemědělství k naplnění cílů akčního plánu. Došlo též ke kooperaci s evropskými organizacemi zabývajícími se ekologickým zemědělstvím, speciálně s výzkumným ústavem EZ FiBL ze Švýcarska a s organizací IFOAM EU Group, která sídlí v Bruselu. Kromě toho byla zahájena spolupráce s nevládními organizacemi, především se Svazem ekologických zemědělců PRO-BIO nebo s organizací Bioinstitut, o. p. s. (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, 2011, s. 13).

3.3.2 Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011–2015

V pořadí druhý akční plán na roky 2011–2015 projednala vláda 14. 12. 2010. Tento akční plán navazoval na ten předchozí platný do roku 2010. Nový akční plán si kladl za cíl dané priority, které měly být splněny do roku 2015.

Hlavní cíle Akčního plánu pro roky 2011–2015:

- Dospět k 15% podílu ekologického zemědělství z celkové plochy zemědělské půdy v ČR.
- Dosáhnout minimálního podílu 20 % orné půdy z celkové výměry půdy v ekologickém zemědělství.
- Dospět k 3% podílu biopotravin na celkovém množství spotřebovaných potravin a zvýšit podíl českých biopotravin na celkovém trhu na 60 %.
- Dopracovat se k nárůstu spotřeby biopotravin minimálně o 20 % za jeden rok.
- Zvýšit důvěru spotřebitele vůči ekologickému zemědělství.
- Zvednout podíl příjmů z produkce nebo zpracování proti podporám a posílení podnikatelského uvažování a konkurenceschopnosti.
- Zvýšit přínos ekologického zemědělství pro životní prostředí a pro pohodový život zvířat a zdravotní stav obyvatelstva (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11)

Je také důležité zmínit, že stejně jako evropský akční plán nemá ten český svůj vlastní rozpočet. Akční plán je strategický dokument, který má sloužit k organizaci aktivit směřujících k rozvoji ekologického zemědělství. Za realizaci akčního plánu je zodpovědné Ministerstvo zemědělství, to zřídilo Komisi pro ekologické zemědělství, která dohlíží na realizaci daných aktivit. Pro začlenění druhého akčního plánu nebyl schválen žádný rozpočet sloužící k financování navržených aktivit (na rozdíl od prvního akčního plánu, kdy byl rozpočet schválen). Právě u prvního akčního plánu byl schválen Program MZe „*Ekologické zemědělství a biopotraviny*“ s rozpočtem 35 mil. Kč (období 2008–2011). Z tohoto důvodu setrvává část původně naplánovaných aktivit stále v platnosti a jsou přejaty i do nového akčního plánu do roku 2020 (popsán v následující kapitole). V letech 2011–

2015 bylo zrealizováno několik aktivit zařazených do hlavních priorit (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).

Akční plán obsahoval také pět detailních aktivit v rámci pěti prioritních oblastí rozvoje ekologického zemědělství.

Hlavní priority akčního plánu:

- Vzbudit důvěru spotřebitele k biopotravinám a tím rozšířit trh s biopotravinami.
- Výzkum, vzdělání a poradenství.
- Pozitivní přístup EZ k životnímu prostředí a kvalitnímu životu zvířat.
- Ekonomická udržitelnost ekologického zemědělství.
- Osvěta a propagování ekologického zemědělství vč. Biopotravin (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).

Hlavní aktivity zrealizované v letech 2011–2015:

- Byl spuštěn Registr ekologických podnikatelů, díky kterému došlo ke zvýšení transparentnosti systému ekologického zemědělství. Pravidelně dochází k proškolení všech inspektorů kontrolních organizací. Jsou vydávány Metodické pokyny k zajištění shodného výkladu legislativy. Zavedly se státní úřední kontroly ze strany ÚKZÚZ a supervizi ze strany Ministerstva zemědělství (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).
- Byl založen dlouhodobý polní pokus ekologického zemědělství s cílem posouzení vlivu různých způsobů a intenzit hnojení na bioprodukci a vlivy na půdní prostředí. Vznikla evidence vstupů pro ekologické zemědělství, kterou zastřešuje ÚKZÚZ (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).
- Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) zpracovává pravidelné statistiky a tím pomáhá zlepšit dostupnost dat z ekologického zemědělství (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).

- Došlo k významnému nárůstu počtu ekologických faremních zpracoven a tím se docílilo většího odbytu biopotravin. Přímý prodej z ekofarem byl podpořen poskytnutím zvýhodnění v rámci investičních opatření Programu rozvoje venkova 2007–2013 (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).
- V roce 2012 vznikla odbytová organizace s názvem „České biomléko“. Díky této organizaci se stabilizoval odbyt biomléka (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).
- V průběhu druhého akčního plánu se zvýšil počet projektů zabývajících se ekologickým zemědělstvím (v rámci resortního výzkumu MZe) (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).
- Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství (ČTPEZ), která vznikala v roce 2009, tedy v průběhu prvního akčního plánu funguje jako koordinační pracoviště pro výzkum ekologického zemědělství v ČR (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11).
- Vznikla metodika k hodnocení welfare zvířat, pomocí které se zlepšila kvalita a pohoda života zvířat. Došlo také k proškolení kontrolorů hodnotící pohodu těchto zvířat (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 12).
- V průběhu let 2011 až 2015 proběhlo mnoho osvětových akcí díky nevládním organizacím, ale také díky Ministerstvu zemědělství. Lze zmínit např. Soutěž „*Česká biopotravina roku*“. Proběhla také mezinárodní konference ekologického zemědělství – Bioakademie. Na různých veletrzích proběhly prezentace a propagace ekologického zemědělství a biopotravin (Biostyl v Praze nebo Biofach v Norimberku) (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 12).

- Nutno podotknout, že ne všechny navrhované aktivity byly zrealizovány. Lze zmínit např. vzdělávání v oblasti ekologického zemědělství implementováno do školství, a to z důvodu nedostačujících kapacit. Dále nedošlo k odbornému poradenství pro zemědělce kvůli nízké poptávce po kurzech. Také se nepodařilo zavést biopotravinu do veřejného stravování (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11–12).

Plnění stanovených cílů akčního plánu:

- 15% podíl EZ na celkové zemědělské půdě – dosaženo 11,7 %, resp. 12,0 % k 30. 6. 2015.
- 20 % orné půdy z celkové výměry půdy v EZ – dosaženo 11,4 % resp. 13,7 % k 30. 6. 2015.
- 3% podíl biopotravin na celkovém množství spotřebovaných potravin – dosaženo 0,7 % v r. 2013.
- 60% podíl českých biopotravin na trhu s biopotravinami – dosaženo 43 % v r. 2013.
- 20% roční nárůst spotřeby biopotravin – v průměru 6,8 % ročně.
- Zvýšit důvěru spotřebitele (počet lidí kupujících biopotravinu mírně vzrostl na 41 %).
- Zvýšit přínos ekologického zemědělství pro životní prostředí a pro pohodový život zvířat a zdravotní stav obyvatelstva – dle FADN za roky 2011–2013 se situace příliš nemění (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11–12).

Tabulka č. 4: Vývoj kvantitativních cílů akčního plánu

Ukazatel	2010	2011	2012	2013	2014
Podíl EZ na ZPF (%)	10,6	11,4	11,6	11,7	11,7
Podíl orné půdy v EZ (%)	12,2	12,3	12,0	11,4	11,4
Podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů (%)	0,63	0,65	0,66	0,71	n.d.
Podíl dovozu (%)	n.d.	60	60	57	n.d.
Meziroční změna obratu biopotravin (%)	-1,0	4,6	6,7	9,5	n.d.
Podíl populace kupující biopotravin (%)	37	n.d.	n.d.	37	41
Podíl populace kupující biopotravin několikrát týdně (%)	4	n.d.	n.d.	n.d.	5
FADN (podíl dotací na příjmech)	n.d.	33:23 (EZ:KZ) mléčné farmy 62:38 (EZ:KZ) masné farmy			n.d.

Zdroj: Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, vlastní zpracování

Z tabulky č. 4 lze vyčíst, že od roku 2011 do roku 2014 se nepodařilo dosáhnout požadovaného 15% podílu EZ na celkové zemědělské půdě. Hlavním důvodem nedosažení 15% podílu ekologického zemědělství na celkové zemědělské půdě ČR je zavření vstupu pro nové žadatele v rámci PRV (2007–2013) v letech 2012 až 2014. Jak je z tabulky patrné k nárůstu podílu výměry orné půdy nedošlo, což bylo ovlivněno také zákazem rozorávání trvalých travních porostů. Jelikož se zpřísnily evropská pravidla k poskytování zemědělských dotací dospělo se k omezení v rámci kombinovatelnosti plateb u ekologického zemědělství. Nastavení dotací má výrazný vliv na rozvoj ploch v ekologickém zemědělství, a proto může být omezení kombinovatelnosti plateb parciálním limitujícím faktorem rozvoje ploch. Je ale důležité zmínit, že od roku 2015 je opět možné žádat o podporu ekologického zemědělství v rámci nového PRV (2014–2020). Pro nově vstupující subjekty může být motivující nové rozdělení podpory na přechodné období. Výše tarifu na přechodné období je u většiny kultur vyšší. Podrobnější ukazatele lze najít v tabulce č. 5 (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 11–12).

Tabulka č. 5: Statistické údaje ekologického zemědělství (31.12. 2014–30.6. 2015)

Ukazatel	31. 12. 2014	30. 6. 2015	změna
Počet ekologických zemědělců	3 866	4 176	+310
Počet výrobců biopotravin	506	519	+13
Počet obchodníků s biopotravinami	365	387	+22
Výměra půdy v EZ – LPIS (ha)	477 023	486 994	+9 971
Výměra půdy v EZ celkem (ha)	493 971	503 498	+9 527
Podíl EZ na ZPF (%)	11,7	12,0	+0,3
Podíl orné půdy v EZ (%)	11,4	13,7	+2,3

Zdroj: Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, vlastní zpracování

Z tabulky č. 5 lze vyčíst, že v období od ledna do června 2015 došlo k nárůstu počtu zemědělských podniků o 310, výměra půdy v ekologickém zemědělství se zvýšila o téměř 10 000 ha. Z toho lze usoudit, že do systému ekologického zemědělství vstupovaly především menší farmy s výměrou v řádu desítek hektarů. Pozn. do konce roku 2015 se nepodařilo dosáhnout stanovený cíl 15 % ploch v režimu ekologického zemědělství. Podobně se nepodařilo dosáhnout 20% podílu orné půdy v ekologickém zemědělství, i když tento ukazatel výrazně vzrostl na cca 14 %.

Podobný problém nedosažení stanovených cílů do konce roku 2015 se týká i trhu s biopotravinami. Důvody mohou být např. vysoko nastavené cíle ve srovnání s ostatními zeměmi (Německo má podíl biopotravin na celkové spotřebě 3,7 %). Dalším důvodem může být absence větší osvětové kampaně pro veřejnost, ta poslední byla pořádána v letech 2008–2010 s rozpočtem 25 mil. Kč. Proto se nedaří zapojit biopotraviny do veřejného stravování (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 12–13).

3.3.3 Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020

Třetí akční plán, který navazuje na plán končící rokem 2015 je stále probíhající, proto je tato kapitola pojata spíše jako souhrn plánů a cílů, které by měli být splněny do konce roku 2020. Určení hlavních oblastí pro rozvoj ekologického zemědělství vychází z provedené analýzy stávajícího stavu ekologického zemědělství a aktualizované SWOT analýzy. Vize a hlavní cíle do roku 2020 byly zpřesněny a nově byla nastavena pravidla pro hodnocení plnění akčního plánu a monitoringu včetně zpřesnění indikátorů (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 18).

Hlavní cíle Akčního plánu pro roky 2016–2020:

- Ekologické zemědělství by se mělo stát výraznou součástí českého zemědělství.
- Zvýšení životaschopnosti ekologických farem při momentálním zachování přínosů pro životní prostředí a welfare zvířat.
- Zvýšit přínos ekologického zemědělství pro životní prostředí a pohodu zvířat, tzn. docílit 15% podílu ekologických ploch vůči celkové zemědělské půdě v ČR
- Vytvořit stabilní trh s biopotravinami s významným podílem biopotravin z české produkce, tzn. zvýšit důvěru spotřebitelů vůči biopotravinám a celkově ekologickému zemědělství a zvýšit spotřebu biopotravin.
- Dopracovat se ke zvýšení podílu českých biopotravin na 60 % (na trhu s biopotravinami).
- Docílit 3% podílu biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů.
- Zajistit fungující kooperace v rámci celého dodavatelského řetězce, tzn. fungující odbyty.
- Zvětšit podíl příjmů z produkce na celkových příjmech ekofarem proti podporám.
- Zvýšit produkci ekologických farem o 15 %.
- Zvýšit podíl orné půdy na minimálně 20 % z celkové výměry půdy v ekologickém zemědělství (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 18–19).

Stejně tak jako v předchozích dvou akčních plánech, i v tomto najdeme pět hlavních priorit. Z důvodu většího zacílení na nižší počet priorit bylo rozhodnuto zacílit se v následujících pěti letech především na priority vypsane níže.

Hlavní priority akčního plánu:

- Pozitivní přístup EZ k životnímu prostředí a kvalitnímu životu zvířat.
- Vzbudit důvěru spotřebitele v ekologické zemědělství.
- Marketing.
- Způsobilost podnikání a s tím spojená ekonomická životaschopnost.
- Výzkum a vzdělávání (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 23).

Opatření s nejvyšší prioritou je zajištění poradenství v oblasti efektivity bioprodukce. Má docházet k přenosu výsledků výzkumu/inovací do praxe. Poradenství se má týkat i ekonomiky podniku. Druhým opatřením s nejvyšší prioritou je vypracovat uskutečňovat plán propagace a osvěty pro ekologické zemědělství a biopotraviny. Má docházet ke zvyšování povědomí spotřebitelů o přínosech ekologického zemědělství a biopotravinách. Je důležité vytvářet důvěru v systém ekologického zemědělství prostřednictvím zkvalitňování kontrolního systému. Důležitou součástí je i aktivní publikační činnost, která povede ke zvyšování informovanosti mezi odbornou i neodbornou veřejností a státní správou. Má docházet k opětovným realizacím různých propagačních a osvětových akcí (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 23).

Další opatření mají prioritu střední. Jsou to opatření: Pomoci zemědělcům s odbytem bioproduktů, zvětšit počet českých (bio)potravin v maloobchodních řetězcích, posílit vertikální sdružování od zemědělců k výrobci až po obchodníky, zvýšit přímý prodej biopotravin, informovat spotřebitele o dostupnosti biopotravin v pravidelných termínech, publikovat výsledky hodnocení přínosů ekologického zemědělství vůči zemědělství konvekčnímu, podnítit výuku a informovanost o principech ekologického zemědělství ve školních zařízeních (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 23).

Třetí akční plán byl zahájen rokem 2016 a navazuje již na některé cíle započaté v předešlém akčním plánu. Za realizaci akčního plánu je odpovědno Ministerstvo zemědělství. K praktické realizaci a koordinaci slouží komise pro naplňování akčního plánu, která byla ustanovena k 1. lednu 2016. Komise pro naplňování akčního plánu zahrnuje zástupce dotčených resortů, nevládních organizací a ČTPEZ. Financování navržených opatření (cílů) v akčním plánu bude prováděno jak z PRV 2014–2020, tak i z dalších národních a mezinárodních zdrojů. Mnoho navržených opatření akčního plánu nebyla dosud systematicky podporována a bude nutné hledat nové zdroje (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 27).

K hodnocení plnění akčního plánu slouží předtím popsané priority a hlavní cíle. Stěžejním ukazatelem je stejně jako v minulém akčním plánu dosažení 15% podílu ekologického zemědělství na celkové zemědělské půdě ČR (to se v předchozím akčním plánu nepodařilo). Zmíněný stěžejní ukazatel je doplněn dalšími hodnotícími ukazateli pro každou z pěti prioritních oblastí popsaných dříve. Akční plán je navržen tak, aby se každoročně prováděl nezbytný monitoring jako nástroj hodnocení plánu. Prostřednictvím předem určených ukazatelů je možný hodnotit změnu dosaženou v průběhu zavádění. Tím je možné zjistit úspěšnost plnění akčního plánu. Pokud nebudou cíle v průběhu trvání akčního plánu uspokojivě naplňovány bude možné včas reagovat na tuto situaci. Vznikne tedy i možnost navrhnout nástroje a opatření pro jejich řešení. Důležitým předpokladem úspěšného monitoringu bude i kvalitní spolupráce s ostatními institucemi, které jsou určeny k monitoringu jako zdroje dat a informací (Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020, 2016, s. 27).

3.3.4 Shrnutí akčních plánů

V této kapitole budou v krátkosti shrnuty akční plány popisované v předešlých kapitolách a budou porovnány měnící se priority daných plánů. Jak již bylo zmiňováno hlavním cílem akčního plánu 2004–2010, bylo dosáhnout podílu 10 % zemědělské půdy v ekologickém zemědělství. V druhém akčním plánu 2011–2015 bylo hlavním cílem dosáhnout 15 % ekologické zemědělské půdy z celkové zemědělské půdy. Plán se tedy zvýšil o 5 %.

V posledním a stále trvajícím akčním plánu 2016–2020 se cíl drží na 15 % ekologické zemědělské půdy z celkové rozlohy zemědělské půdy.

Dalším úkolem v prvního akčního plánu bylo dosáhnout silnějšího postavení ekologického zemědělství v ČR. Vztah k biopotravinám byl spíše obecného rázu a až v dalším akčním plánu dostal trh s biopotravinami konkrétnější obrysy. Právě v druhém akčním plánu 2011–2015 bylo zacíleno na růst podílu biopotravin na celkovém množství spotřebovaných potravin k 3 % a cílem bylo také zvýšit podíl českých biopotravin na celkovém trhu na 60 %. Druhý akční plán si dal za cíl i růst spotřeby biopotravin minimálně o 20 % za jeden rok. Třetí akční plán 2016–2020 si klade za cíl zvýšit podíl biopotravin na českém trhu až na 60 %. Cílem je i zvýšit podíl nakupovaných biopotravin na 3 % z celkové množství všech potravin a nápojů.

Obecně lze říci, že první akční plán se zaměřil na primárně na zvýšení výměry ekologické zemědělské půdy. Dále se akční plán snažil vzbudit povědomí a důvěru v ekologické zemědělce. Druhý plán zacílil na zvýšení výměry ekologické zemědělské půdy a již se zaměřil i na rozvoj trhu s biopotravinami. Zatím poslední akční plán se primárně zaměřuje na rozvoj trhu s biopotravinami a ochranu životního prostředí a welfare zvířat (faktická data viz. kapitoly 3.3.1–3.3.3).

3.4 Legislativa ekologického zemědělství

Legislativa týkající se ekologického zemědělství v České republice je řízena jak národními právními dokumenty, tak též nařízeními Evropské unie. Právní nařízení pocházející z EU se zavázala Česká republika dodržovat vstupem do Evropské unie. Po vstupu se Česká republika stala členem Společné zemědělské politiky EU (SZP). Legislativní rámec, který vznikl před vstupem ČR do Evropské unie se sloučil s Nařízením Rady (ES) 2092/91 z roku 1991. V České republice platí zákon 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a k němu se vztahující Vyhláška č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství. Mimo tento zákon a vyhlášku se ekologické zemědělství v ČR řídí další evropskou legislativou, a tou je Nařízení Rady (ES) 834/2007 o ekologickém zemědělství a označování ekologických produktů a Nařízení Komise (ES) 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k Nařízením Rady (ES) 834/2007 a Nařízením Komise (ES) 1235/2008. Všechny zmiňované právní vymezení jsou popsány v následujících kapitolách a jsou začleněny do třech fází vývoje dle roku jejich vzniku (Konvalina, 2007, s. 3–4).

3.4.1 Počáteční fáze – 1990–1997

3.4.1.1 Nařízení Rady (EHS) 2092/91

Nařízením Rady (EHS) 2092/91 ze dne 24. června 1991 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícímu označování zemědělských produktů a potravin. Na začátek kapitoly je nutné podotknout, že v počáteční fázi vývoje ekologického zemědělství neexistoval národní zákon ošetřující ekologické zemědělství. Ekologické zemědělství (hospodaření) bylo ošetřeno Nařízením Rady (EHS) a metodickými příručkami.

Kvůli rozvoji trhu s biopotravinami v členských zemích EU bylo potřebné ošetřit tuto problematiku právní normou. Proto bylo v roce 1991 vydáno Nařízením Rady (EHS) 2092/1991, které je právně závaznou normou stanovující minimální požadavky pro označování bioproduktů a biopotravin a vztahuje se též na jejich uvádění do oběhu (na trh). Je důležité zmínit, že směrnice tradičních svazů jsou více propracovanější a přísnější než zákony národní. Zákony členských států EU jsou přísnější než Nařízením Rady (EHS)

2092/91. Basic standards IFOAM jsou pravidelně každé dva roky novelizovány a stanovují obecné zásady pro hospodaření, výrobu biopotravin a obchodování s nimi dále pro kontrolu a certifikaci, veřejné stravování a také výrobu nepotravinářských výrobků jako je např. textil, kosmetika, výrobky ze dřeva apod. Pro uznání produktů v mezinárodním obchodě mimo EU zemí a členů svazů, musí národní zákony a směrnice svazů, v minimálním měřítku splňovat požadavky Basic standards a musí být akreditovány podle kritérií IFOAM. Zmiňované Basic standards IFOAM jsou přísnější než Nařízení rady 2092/91. Trendem v právních úpravách ekologického zemědělství je sblížování a zpřísnování norem. V dnešní době je typické, že svazy vzniklé původně jako sdružení zemědělců uznávajících některý ze směrů ekologického zemědělství se v jednotlivých zemích dohodly na společných směrnících nebo se dané směrnice staly základem pro národní zákon stojící vedle Nařízení Rady 2092/91. Tento fakt neplatí pro biodynamické zemědělství, kam spadá svaz Demeter. Právě biodynamické zemědělství si uchovalo své specifické vlastnosti (Urban a Šarapatka, 2003, s. 45).

Nařízení EHS 2092/91 důsledně nařizuje jakým způsobem v členských státech nakládat (dle požadavků zpracování, označování, marketingu) s výrobky pocházejících z ekologického zemědělství. Je důležité zdůraznit, že živočišná ekologická produkce je regulována nařízením EU 1804/99. Také je nutné zmínit, že se jedná o systém založený na bázi dobrovolnosti To znamená, že logo ekologického zemědělství z popisovaného nařízení může být použito spolu s logy národními. K identifikaci ekologických výrobků soukromými symboly, musí v první řadě zcela odpovídat požadavkům Nařízení (EHS) 2092/91, které obsahuje minimální pravidla řízení výroby, zpracování a dovozu ekologických výrobků, inspekcí, označování a marketingu platné pro celou Evropu. Toto označení mohou používat pouze výrobci, jejichž systémy a výrobky uznala inspekce za systémy a výrobky odpovídající požadavkům nařízení EU. Symbol pro označení ekologických výrobků byl vytvořen v roce 2000 na úrovni EU a může být použit v rámci celé Evropské unie. Toto logo lze použít pouze tehdy, pokud ekologické produkty dosáhnou minimální úrovně 95 % z celku a pokud byly zpracovány, zabaleny a označeny v EU nebo třetích zemích za pomoci ekvivalentního systému inspekce. Dle jednoho ze základních principů EU, kterým je subsidiarita, je každá země EU zodpovědná za uplatnění a monitorování systému inspekce. Dohled a sankce jsou prováděny na místní úrovni a každá ze zemí EU je zodpovědná za implementaci základních pravidel nařízení EU v rámci jejich národního

kontextu. Import ekologických produktů ze třetích zemí, který je opět řízen Nařízením EU 2092/91 (Článek 11) spravuje vstup na trh pro ekologické výrobky v zemích Evropské unie. Vymezuje to, že ekologické potraviny dovezené ze třetích zemí musí být vyrobené, zpracované a také certifikované v souladu s rovnocennými standardy (Konvalina, 2007, s. 3–4).

Na okraj lze zmínit ještě Nařízení EU 1452/2003, spadající do environmentální oblasti, které od každé země EU požaduje, aby od 1. ledna 2004 určila databázi pro ekologické osivo, ve které dojde k zřehlednění situaci v oblasti podpor. Ekologické osivo a vegetativní rozmnožovací materiál musí být použity, pokud oficiální databáze potvrzuje, že je dostupná příslušná nebo srovnatelná odrůda. K tomuto problému dochází tehdy, když tržní nabídka udržitelných osiv nebo vegetativního rozmnožovacího materiálu byla vyčerpána. Následně je zemědělci vydán souhlas používat dohodnuté osivo nebo rozmnožovací materiál (Konvalina, 2007, s. 3–4).

3.4.2 Předvstupní fáze – 1998–2004

3.4.2.1 Zákon č. 242/2000 Sb.

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o první národní zákon České republiky o ekologickém zemědělství.

Zákon č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství vstoupil v platnost 1. 1. 2001. Prováděcí právní předpis tohoto zákona je vyhláška č. 53/2001 Sb., která vstoupila v platnost dne 13. 2. 2001. Akreditace u Evropské unie si v roce 1999 vyžádala vznik právnické osoby KEZ, o. p. s. (Kontrola ekologického zemědělství). KEZ převzala v dubnu 1999 činnost kontroly a certifikace a od platnosti zákona č. 242/2000 Sb. je pověřenou osobou pro výkon kontroly a certifikace dle tohoto zákona (do 31. 3. 1999 byl řízením kontroly pověřen MZe ČR jeden z inspektorů). KEZ, o. p. s. je akreditována podle EN ČSN 45 004 a 45 011 českým národním akreditačním úřadem ČIA, o. p. s. (Urban a Šarapatka, 2003, s. 46).

Tento zákon upravuje v návaznosti na přímo použitelný předpis Evropské unie podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství a k němu se vztahující osvědčování a označování bioproduktů, biopotravin a ostatních bioproduktů, a dále výkon kontroly a dozoru nad dodržováním povinností s tím spojených. Zákon řeší pouze ty oblasti, které nejsou upraveny evropskými právními předpisy pro ekologické zemědělství a Evropská unie je ponechává na národní úpravě jednotlivých členských zemí. Zákon ani evropské právní předpisy neřeší otázku státní podpory ekologického zemědělství, nebo poskytování dotací pro ekologické zemědělství. Tato problematika je obsahem příslušného nařízení vlády (Zákon č. 242/2000 Sb.).

Vymezení pojmů dle zákona:

„Bioproduktem je jakákoliv surovina rostlinného nebo živočišného původu pocházející z ekofarmy, na kterou je vystaveno platné osvědčení (certifikát). Jako bioprodukt mohou být certifikovány nejenom suroviny pro výrobu biopotravin, ale také zástavová zvířata, chovná zvířata nebo nezpracované suroviny pro nepotravinářské využití. Ostatním bioproduktem je krmivo, osivo a vegetativní rozmnožovací materiál, na který je vystaven platný certifikát. Ekologickým podnikatelem je ekologický zemědělec.

Osobou podnikající v ekologickém zemědělství je ekologický zemědělec, výrobce biopotravin, osoba uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu, výrobce nebo dodavatel ekologických krmiv a výrobce nebo dodavatel ekologického rozmnožovacího materiálu, ekologický chovatel ryb, ekologický pěstitel hub, ekologický sběrač volně rostoucích rostlin, ekologický chovatel včel.

Osobou uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu je obchodník s biopotravinami nebo bioprodukty, dovozce a vývozce biopotravin a bioproduktů z/do třetích zemí.

Ekologický chovatel včel může, ale nemusí být ekologickým zemědělcem, nemusí mít ekofarmu. Je to šance pro včelaře, kteří chovají včely na území vyhovujícím nařízení Komise (ES) č. 889/2008, v platném znění (např. velkých ekofarem nebo na území CHKO, Národních parků apod.).

Ekofarma je samostatná, uzavřená hospodářská jednotka. Zemědělský podnikatel nemusí provozovat ekologické zemědělství na všech pozemcích, které vlastní nebo užívá. Musí však pro ekofarmu vyčlenit a jednoznačně určit základní výrobní prostředky; od konvenčních pozemků a budov tak musí být jednoznačně odděleny pozemky, hospodářské budovy, zemědělská mechanizace, hospodářská zvířata, které slouží k ekologickému zemědělství.

Průkazné musí být také účetnictví, musí být odlišitelné od konvenčního. Cílem jednoznačného vymezení ekofarmy je průkazné oddělení ekologického hospodaření od konvenční zemědělské činnosti. Dále je cílem jasná identifikace činnosti ekologického zemědělce v krajině při produkci bioproduktů, a to především z hlediska kontroly dodržování podmínek tohoto zákona a přímo použitelných předpisů Evropské unie pro ekologickou produkci a také z hlediska důvěry spotřebitelů v ekologické zemědělství“ (Zákon č. 242/2000 Sb.).

3.4.3 Fáze po vstupu ČR do EU – 2005–2017

3.4.3.1 Vyhláška č. 16/2006 Sb.

Vyhláška č. 16/2006 vstoupila ze dne 6. ledna 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství. Vyhláška doplňuje a rozšiřuje zákon 224/2000 Sb.

Tato vyhláška upravuje v návaznosti na přímo použitelný předpis Evropské unie další podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství. V ekologickém zemědělství je možné v souladu s právem Evropské unie chovat pouze tyto druhy hospodářských zvířat: skot, koně, prasata, ovce, kozy, králíky, drůbež, ryby a střeoevropské ekotypy včely medonosné. Chovní samci a samice v období březosti lze chovat v kotcích individuálně. U skupinového chovu jsou v kotci umístěny porodní boxy nebo budníky; počet porodních boxů nebo budníků není nižší než počet samic ustájených v kotci. Minimální podlahová plocha kotce činí 0,5 m² na dospělého jedince a 0,75 m² na samici s vrhem mláďat, přičemž je nutné zohlednit velikost chovaného plemene. Mladí králíci se odstavují nejdříve po 28 dnech od jejich narození. Králíci ve výkrmu se chovají ve skupinách; minimální podlahová plocha je 0,2 m² na jednoho králíka ve výkrmu; králíci mají možnost přístupu do výběhu. Chovní králíci mohou pocházet z neekologických chovů. Králíci pocházející z neekologických chovů se mohou označovat jako bioprodukt nejdříve po 3 měsících od zařazení do ekologického chovu (Vyhláška č. 16/2006 Sb.).

Vyhláška č. 80/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství, nabyla účinnosti dne 1. dubna 2012 (Vyhláška č. 16/2006 Sb.).

3.4.3.2 Nařízení Rady (ES) č. 834/2007

Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 z 28. června 2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů nahrazující nařízení (ES) č. 2092/91 (Nařízení Rady (ES) č. 834/2007).

Toto nařízení určuje právní rámec pro výrobu, distribuci, kontrolu a označování ekologických produktů, které mohou být nabízeny a prodávány v rámci Evropské unie. Popisované Nařízení Rady je aplikováno na určité zemědělské produkty a výrobky včetně produkce akvakultury. Jsou to živé nebo nezpracované zemědělské produkty, zpracované potraviny, osiva a rozmnožovací materiál a krmiva pro hospodářská zvířata. Nařízení se také vztahuje na sběr volně rostoucích rostlin a mořských řas. V rozsahu nařízení nejsou zahrnuty produkty rybolovu a lovu zvířat (Dvorský a Urban, 2014, s. 10).

Nařízení EU pro EZ (NR č. 834/2007) upravuje počínání ekologických zemědělců ve vztahu k přírodě jen v obecné a proklamativní rovině. Lze tedy říci, že zde nejsou konkrétní ustanovení s možností udělení sankce. Tento fakt do jisté míry eliminují obecně platné předpisy křížově kontrolované státními dozorovými orgány v kontrolách podmíněnosti Cross – Compliance. Někteří ekologičtí zemědělci se pokoušejí určit dobrovolný nadstandard nad úroveň daného nařízení. Jako příklad lze uvést projekt „*Ekozemědělci přírodě*“ nebo dobrovolné individuální závazky ekologických zemědělců pro ochranu nejcennějších stanovišť určitého zemědělského podniku. To se nazývá faremní plány šetrného hospodaření (Dvorský a Urban, 2014, s. 10).

3.4.3.3 Nařízení Komise (ES) č. 889/2008

Nařízení Komise (ES) č. 889/2008 z 5. srpna 2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu.

Nařízení Komise (ES) č. 889/2008 upravuje pěstování rostlin a chov zvířat, ale i zpracování, označování a distribuci ekologických potravin, krmiv, rozmnožovacího materiálu a jejich kontrolu a certifikaci (Nařízení Komise (ES) č. 889/2008).

Kontrola daného ekologického podniku probíhá na základě smlouvy mezi kontrolovaným subjektem a privátní kontrolní organizací. V této smlouvě se kontrolovaný podnik zavazuje dodržovat předpisy ekologického zemědělství a souhlasí s kontrolním řádem kontrolní organizace. Privátní kontrola se provádí za určitý poplatek. Namátková úřední kontrola je prováděna bezplatně a bez smlouvy s kontrolovaným subjektem. Úřední kontrola EZ (ÚKZÚZ) neprovádí certifikaci, v případě zjištění skutečností, které by mohly změnit rozhodnutí o certifikaci podniku, hlásí tyto skutečnosti ÚKZÚZ ministerstvu zemědělství, a to pak příslušné privátní kontrolně-certifikační organizaci (Dvorský a Urban, 2014, s. 21–22).

Je důležité zmínit, že v ekologickém zemědělství je kontrolován postup produkce. To znamená, že pro biopotraviny platí garance, že při jejich produkci nebyly použity nepovolené látky, lépe řečeno byly použity pouze povolené suroviny, postupy a látky, které jsou vyjmenovány v předpisech Evropské unie. Dále jsou chovaným zvířatům garantovány nadstandardní podmínky chovu – welfare a garance, že i v produkci krmiv se postupovalo podle zásad ekologického zemědělství pro rostlinnou produkci. Při kontrole ekologického zemědělství se primárně neprověřují obsahy nepovolených látek v nich (např. reziduí pesticidů). Kontrola probíhá přímo na místě v zemědělském podniku. Při kontrole jsou pořizovány důkazní materiály. Jde především o fotodokumentaci a odběry vzorků. Odběr vzorků je nejdůležitější součástí kontroly, kterou používají kontrolní organizace k posouzení, zda nebyly použity nepovolené látky. Odebírají se především vzorky půdy, rostlin, krmiv, bioproduktů a biopotravin. Od roku 2014 jsou kontrolní organizace nuceni

odebrat vzorky alespoň u 5 % jimi kontrolovaných podniků (Dvorský a Urban, 2014, s. 21–22).

3.4.3.4 Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008

Nařízení komise (ES) č. 1235/2008 ze dne 8. prosince 2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007, pokud jde o opatření pro dovoz ekologických produktů ze třetích zemí (Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008).

Toto nařízení stanovuje podrobná pravidla pro import vyhovujících produktů a import produktů poskytujících rovnocenné záruky, jak je zakotveno v člancích 32 a 33 nařízení (ES) č. 834/2007.) Od roku 1992 se podařilo shromáždit notné zkušenosti s dovozem produktů poskytujících rovnocenné záruky. Kvůli tomu by mělo být kontrolním subjektům a kontrolním orgánům poskytnuto relativně krátké období na podání žádosti o jejich zařazení do seznamu pro účely rovnocennosti podle článku 33 nařízení (ES) č. 834/2007. Jelikož ale dosud nejsou žádné zkušenosti s přímým použitím pravidel Společenství pro ekologickou produkci a označování ekologických produktů mimo území Společenství, je nutné kontrolním subjektům a kontrolním orgánům, které chtějí požádat o zařazení do tohoto seznamu pro účely shody s článkem 32 nařízení (ES) č. 834/2007, poskytnout více času. Z tohoto důvodu by měla být poskytnut delší časový úsek na zaslání žádostí a na jejich přezkoumání (Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008).

U produktů importovaných dle článku 32 nařízení (ES) č. 834/2007 by měly být dané hospodářské subjekty schopny předložit osvědčení. Je nezbytné určit vzor tohoto osvědčení. Na produkty importované dle článku 33 nařízení (ES) č. 834/2007 by se mělo vztahovat potvrzení o kontrole. Je potřebné stanovit detailní pravidla pro vydávání tohoto potvrzení. Kromě výše zmíněného by měl být stanoven postup sloužící pro koordinaci určitých kontrol prováděných na úrovni Společenství, které se týkají produktů importovaných ze třetích zemí a určených k uvedení na trh Společenství jako produkty ekologické (Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008).

Aby nedošlo k narušení mezinárodního obchodu a zároveň aby byl usnadněn přechod mezi pravidly stanovenými nařízením (ES) č. 2092/91 a pravidly stanovenými nařízením (ES) č. 834/2007, je nezbytné, aby došlo k prodloužení pravomocí členských států. Dále je nutné případ od případu udělovat dovozcům povolení pro uvedení produktů na trh Společenství, a to do doby, než budou zavedena opatření nutná pro použití nových dovozních pravidel, především jestliže se jedná o uznávání kontrolních subjektů a kontrolních orgánů uvedených v čl. 33 odst. 3 nařízení (ES) č. 834/2007. Tato pravomoc by měla být v postupu vytváření seznamu kontrolních subjektů, který je zmíněn v daném článku, postupně omezována (Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008).

Kvůli zlepšení transparentnosti a zajištění užití tohoto nařízení by mělo být určeno využití elektronického systému výměny informací mezi Komisí, členskými státy, třetími zeměmi a kontrolními subjekty a kontrolními orgány. Opatření zanesená v tomto nařízení jsou ve shodě se stanoviskem regulativního Výboru pro ekologickou produkci, s ohledem na Smlouvu o založení Evropského společenství, s ohledem na Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 popsáno v jedné z předchozích kapitol, a zejména s ohledem na čl. 33 odst. 2, čl. 38 písmeno d) a článek 40 uvedeného nařízení (Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008).

4 Vlastní práce

4.1 Dotace pro ekologické zemědělství

Následující citace ve stručnosti popisuje účel a pokrytí dotací v českém ekologickém zemědělství: *„Cílem opatření je podporovat systémy hospodaření šetrné k životnímu prostředí – posílit prevenci degradace půdy, zachovat a obnovit cenná stanoviště na zemědělské půdě z hlediska druhové různorodosti a zvýšit ekologickou stabilitu a estetickou hodnotu krajiny. Předmětem dotace je zemědělská půda obhospodařovaná v režimu přechodného období nebo ekologického zemědělství s druhem zemědělské kultury trvalý travní porost, standardní orná půda, travní porost na orné půdě, úhor na orné půdě, trvalá kultura ovocný sad, vinice a chmelnice a jiná trvalá kultura – krajínotvorný sad“.*

(Ekologické zemědělství (EZ), 2018)

Podmínky pobírání dotací

O dotace v ekologickém zemědělství mohou žádat zemědělci (hospodáři) dle § 2e až § 2h zákona o zemědělství a dále může o dotace žádat registrovaný ekologický podnikatel dle § 6 až 8 zákona o ekologickém zemědělství. Tento podnikatel musí hospodařit na minimálně 0,5 ha zemědělské půdy zanesené v LPIS. Mimo těchto zmiňovaných zákonů musí ekologičtí zemědělci (hospodáři) plnit nařízení Rady (ES) č. 834/2007, nařízení Komise (ES) č. 889/2008 a zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Dále je nutné, aby tito podnikatelé dodržovali požadavky cross compliance (jedná se o soubor základních požadavků nutných pro nárokování přímých plateb v zemědělství). Je nutné podotknout, že dotace smí pobírat pouze ekologický zemědělec, který souběžně nehospodaří v konvekčním zemědělství (hospodářství). V programu dotací ekologického zemědělství jsou podporovány určité zemědělské kultury. Jsou jimi trvalé travní porosty, orná půda a trvalá kultura. Do skupiny orné půdy je zařazeno pěstování zeleniny a speciálních bylin, pěstování trav na semeno, pěstování ostatních plodin, travní porost na orné půdě, úhor na orné půdě a pěstování jahodníku. Do skupiny trvalé kultury je zařazeno ovocný sad intenzivní a ostatní, vinice, chmelnice a jiná trvalá kultura – s ekologicky významným prvkem krajínotvorný sad (Ekologické zemědělství (EZ), 2018).

4.1.1 Dotace pro EZ v počáteční fázi – 1990–1997

Již z předešlých kapitol je známo, že vývoj českého ekologického zemědělství se datuje přibližně do roku 1990. Právě v roce 1990 se R. Barták stal náměstkem ministra zemědělství ČR a velmi rychle dosáhl přijetí rámcové směrnice IFOAM a prvních dotací pro ekologicky hospodařící podniky. Dotace v roce 1990 činily přibližně 3000 Kčs/ha. Od roku 1990, kdy byly dotace zavedeny, je vývoj ekologického zemědělství v ČR vymezován výší a strukturou finančních podpor (Urban a Šarapatka, 2003, s. 37). Dotační podpora trvala do roku 1992 a až do roku 1998 zde žádný dotační program neexistoval (Vejvodová, 2016c, s. 1–2).

Od roku 1992 se ekologické zemědělství v České republice rozvíjelo především v horských a podhorských oblastech s trvalými travními porosty. Ukončení vyplácení dotací v zmiňovaném roce 1992 podnítilo rozmach separátního zpracování ekologických produktů. Ukončení vyplácení dotací zapříčinilo též růst domácího prodeje biopotravin a také jejich export (Urban a Šarapatka, 2003, s. 37).

4.1.2 Dotace pro EZ v předvstupní fázi – 1998–2004

První celistvý dotační program byl zahájen až v roce 1998, kdy se Česká republika začala připravovat na vstup do Evropské unie (Vejvodová, 2016c, s. 1–2).

Státní podpora je tedy ekologickým zemědělcům poskytována opět od roku 1998. Dotační podpora se řídí nařízením vlády, kterým se určí subvenční programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství (Moudrý, 2007, s. 14). V tabulce č. 6 lze nalézt vývoj plateb na hektar půdy od roku 1998 do roku 2003.

Tabulka č. 6: Srovnání výše plateb na hektar plochy – 1998–2003

Užití půdy	1998	1999-2000	2001-2003
Orná půda	2 200	2 130	2 000
TTP	2 200	1 065	1 000
Trvalé kultury	2 200	3 195	3 500
Zelenina	2 200	2 130	3 500
Speciální byliny	2 200	2 130	2 000
Celková podpora (mil. Kč)	48,1	84,2	230,8

Zdroj: Šejnohová a kol., 2016, vlastní zpracování

V tabulce č. 6 lze najít srovnání výše plateb na hektar plochy od roku 1998 až do roku 2003. Lze říci, že celková výše dotací se každoročně zvyšovala. Sazby u položek jako např. trvalé kultury a zeleniny se od roku 2001 zvýšily. Sazba na ornou půdu, TTP a speciální byliny se od roku 2001 mírně snížily.

4.1.3 Dotace pro EZ po vstupu ČR do EU – 2005–2017

Dále po roce 2004, kdy Česko vstoupilo do Evropské unie začínají platit agroenvironmentální opatření. V ČR byla implementována společná zemědělská politika, která zahrnovala i tato opatření v rámci Programů rozvoje venkova. Programy rozvoje venkova byly platné v období 2004–2006 a také v období 2007–2013. Poslední PRV probíhá v období 2014–2020 (Vejvodová, 2016c, s. 1–2). Česká republika se stala součástí společné zemědělské politiky (SZP) v období, kdy Evropská unie postupně zaváděla tzv. Fischlerovu reformu. Fischlerova reforma dle nařízení Rady (ES) č. 1782/2003 modifikovala soustavu přímých plateb. Reforma také zaváděla jednotnou platbu na farmu. Implementovala podmíněnost nároku na přímé platby dodržováním legislativních standardů, a to systém cross-compliance – kontroly podmíněnosti), snižovala intervenční ceny v mnoho důležitých

sektorech. Také brala v potaz posilování tzv. druhého pilíře SZP – podpory rozvoje venkova (Paličková a Kuchyňková, 2019).

Rozdělování dotací bylo uskutečňováno podle jednotlivých zemědělských kultur, anebo podle toho, co se na zemědělských plochách pěstovalo. Od roku 2009 byli ekologičtí zemědělci (hospodáři) podporováni národními dotacemi (a to především nestátní neziskové organizace pro osvětu veřejnosti) souběžně s bodovým zvýhodňováním v projektových podporách. Dotační podmínky prošly určitým vývojem a v průběhu let se řešily dotační podmínky a jejich stanovování. V již zmiňovaných programových obdobích 2004–2006 a 2007–2013 byly podpory již dotovány z fondu Evropské unie. V těchto obdobích byly dotace vypláceny na základě potvrzení, že daný ekologický zemědělec je ve fázi přechodu na ekologický způsob hospodaření, anebo již ekologicky hospodaří. Ti, co již ekologicky hospodařili byli samozřejmě nuceni dodržovat národní a evropskou legislativu (Vejvodová, 2016c, s. 1–2).

Právě v těchto obdobích nebyly podmínky pro ekologické hospodaření tak přísné jako je to od roku 2009. Od tohoto roku se dotační pravidla začala upravovat a konkretizovat a došlo tedy k zprůsnění těchto pravidel. Je důležité zmínit, že od roku 2009 jsou kladeny vyšší nároky na ekologické zemědělce, kteří pobírají dotace než ti, kteří hospodaří bez dotací. Zemědělci pobírající dotace jsou více zatíženi administrativou spojenou s čerpáním dotací (Vejvodová, 2016c, s. 1–2). Následuje Program rozvoje venkova, který je aktuální na období 2014–2020.

Program rozvoje venkova 2014–2020 – Trvalé travní porosty

Čerpání dotací na trvalé travní porosty v Programu rozvoje venkova je důležitým strategickým postupem. Právě hospodaření na trvalých travních porostech (vč. chovu hospodářských zvířat) je nejrozšířenějším způsobem hospodaření v rámci ekologického zemědělství v České republice. Na ekologicky obhospodařované půdě tvoří travní porosty cca 85 % z celkové plochy (Vejvodová, 2016c, s. 9).

Výše dané dotace je stanovena v eurech a přepočítání na české koruny se provádí dle příslušného směnného kurzu. Výše dotace pro trvalé travní porosty se vypočítává jako rozdíl

příspěvků sloužící k úhradě fixních nákladů a zisku ekologické a konvekční produkce sena. Největším rozdílem mezi ekologickým a konvekčním zemědělstvím v rámci produkce sena je používání umělých hnojiv, které pomáhají k zisku většího výnosu. Ekologičtí zemědělci (hospodáři) mají také vyšší náklady na aplikaci organických hnojiv. Do výpočtu výše dotace jsou započítávány i transakční náklady. Transakční náklady jsou spojené s důležitou a nezbytnou administrativou v ekologickém zemědělství. Je důležité zmínit, že rozdíl ve výši dotace mezi zemědělci, kteří přechází na ekologický způsob hospodaření a mezi těmi, kteří již ekologicky hospodaří, je velmi malý. Výše dotace za rok 2016 pro zemědělce (hospodáře) přecházejícího na ekologický způsob hospodaření byl 84 EUR na hektar trvalého travního porostu (Vejvodová, 2016c, s. 9).

Podmínky pro pobírání dotací:

- Zemědělec (hospodář) musí být začleněn do opatření EZ (nebo mít podanou žádost o zařazení, pokud jde o první rok závazku),
- musí hospodařit v souladu s ekologickou legislativou (nesmí souběžně hospodařit konvekčním způsobem),
- musí být nejdéle k datu podání dotační žádosti ekologickým zemědělským podnikatelem
- musí být aktivní zemědělec (hospodář)
- musí uskutečňovat podmínky baseline (Cross Compliance, minimální požadavky k využívání hnojiv a přípravků na ochranu rostlin (Vejvodová, 2016c, s. 9).

Program rozvoje venkova 2014–2020 – Orná půda

S rokem 2015 přichází nové programové období 2014–2020, kdy se pro zemědělce otevřela možnost vstupu do nových opatření „Ekologické zemědělství“ v rámci nového Programu rozvoje venkova, který byl schválen vládou v červenci 2014 a následně Evropskou komisí v květnu 2015. Toto opatření bylo odděleno od Agroenvironmentálně-klimatických opatření a došlo i k určitým úpravám v dotačním procesu. Je nutné také zmínit, že od roku 2004 existují akční plány popsané v předešlých kapitolách. Tyto akční plány podporují rozvoj ekologického zemědělství (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, s. 37–38).

Na ekologicky obhospodařované půdě v České republice tvoří orná půda cca 13,5 % z celkové plochy. Je důležité zmínit, že od roku 2015 rozlišujeme ornou půdu na standardní ornou půdu (R), travní porost na orné půdě (G) a úhor (U). Tyto tři podkategorie mají významný vliv na rozdělování dotací v ekologickém zemědělství (Vejvodová, 2016a, s. 8–10).

Stejně jako u trvalých travních porostů je výše dané dotace je stanovena v eurech a přepočten na české koruny se provádí dle příslušného směnného kurzu. Podle plodin, které na orné půdě pěstujeme se odvíjí i výše výsledné dotační podpory. Na standardní orné půdě lze pěstovat zeleninu nebo speciální byliny, jahodník, trávy na semeno a ostatní plodiny. Výše dotace za rok 2016 při pěstování zeleniny nebo speciálních bylin pro přechodné období 563 EUR na hektar orné půdy. Dotace pro ekologickou produkci zeleniny a speciálních bylin byla 466 EUR na hektar orné půdy. Při pěstování jahodníku byla výše dotace v přechodném období 669 EUR na hektar orné půdy. Dotace pro ekologickou produkci jahodníku byla 583 EUR na hektar orné půdy. Při pěstování trav na semeno byla výše dotace v přechodném období 265 EUR na hektar orné půdy. Dotace pro ekologickou produkci byla 180 EUR na hektar orné půdy. Dotace připadající na ornou plochu s pěstovanými ostatními plodinami byla za rok 2016 245 EUR na hektar. Výše dotace pro ekologickou produkci činila 180 EUR na hektar orné půdy (Vejvodová, 2016a, s. 8–10).

Dále již bylo výše zmíněno, že dotace lze pobírat i na pěstování travního porostu na orné půdě. Tato dotace činila za rok 2016 79 EUR na hektar orné půdy. Dotace pro ekologickou produkci travního porostu na orné půdě činila 69 EUR na hektar. Poslední možností je dočasný úhor. Pro přechodné období činila dotace za rok 2016 34 EUR na hektar úhoru. Pro ekologickou produkci byla výše dotace 29 EUR na hektar úhoru (úhor je jednoduše řečeno pole, které je na určitou dobu neobdělávané z důvodu odpočinku části půdy a může se na něm pást dobytek) (Vejvodová, 2016a, s. 8–10).

Program rozvoje venkova 2014–2020 – Trvalá kultura

Do skupiny trvalé kultury je zařazeno ovocný sad intenzivní a ostatní, vinice, chmelnice a jiná trvalá kultura – s ekologicky významným prvkem krajinytravný sad (Ekologické zemědělství (EZ), 2018).

Z celkové výměry ekologicky obhospodařované půdy zaujímají trvalé kultury cca 1,3 % z celkové plochy. V rámci trvalých kultur zaujímají sady cca 85 %, z toho 72 % jsou sady intenzivní a ostatní jsou sady krajinytravné, tedy extenzivní. Dotace na sady je rozdělena do tří kategorií, a to sady intenzivní, ostatní a krajinytravné. Intenzivní sady jsou omezeny na některé druhy ovoce, ostatní sady jsou bez omezení a extenzivní sady (krajinytravné) jsou vedeny jako jiné trvalé kultury vč. významného krajinytravného prvku (Vejvodová, 2016b, s. 8–10).

Sazba dotace je opět jako u předešlých kategorií stanovena v eurech a přepočítávána na české koruny dle příslušného měnného kurzu. Dotace pro přechod na ekologickou produkci v rámci intenzivního sadu činila za rok 2016 825 EUR na hektar intenzivního sadu. Výše dotace pro ekologickou produkci byla 779 EUR na hektar intenzivního sadu. Pro přechod na ekologickou produkci v rámci ostatního sadu činila dotace 424 EUR na hektar ostatního sadu. Výše dotace pro ekologickou produkci ostatního sadu byla 424 EUR na hektar. Sazba dotace pro přechod na ekologickou produkci v rámci krajinytravného (extenzivního) sadu činila 165 EUR na hektar krajinytravného sadu. Dotace pro ekologickou produkci byla 165 EUR na hektar krajinytravného sadu (Vejvodová, 2016b, s. 8–10).

Dále do skupiny trvalá kultura patří vinice a chmelnice. Z celkové rozlohy trvalých kultur tvoří vinice 15 %, což je cca 940 ha. Výměra ekologických chmelnic je velmi malá a činí cca 10 ha. Dotace pro přechod na ekologickou produkci v rámci vinic či chmelnic činila za rok 2016 900 EUR na hektar příslušné plochy. Pro ekologickou produkci vinic či chmelnic byla výše dotace 845 EUR na hektar dané plochy (Vejvodová, 2016d, s. 8).

V tabulce č. 7 lze najít srovnání výše plateb na hektar od roku 2004 až do roku 2016.

Tabulka č. 7: Srovnání výše plateb na hektar plochy – 2004–2016

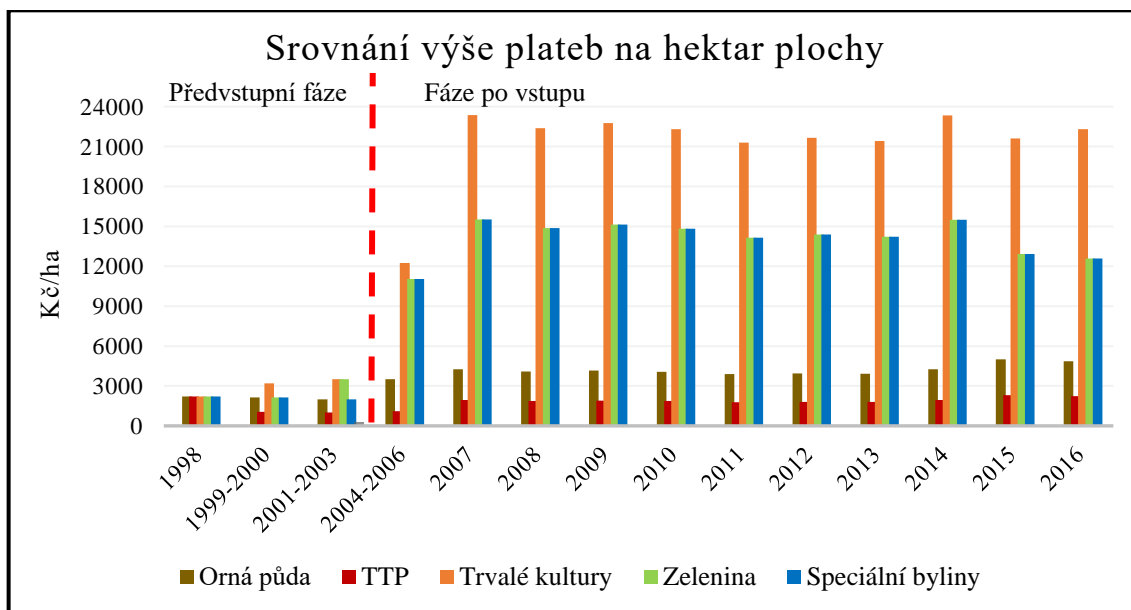
Užití půdy	2004- 2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	PRV 2004– 2006	PRV 2007–2013						PRV 2014–2020			
Orná půda	3 520	4 266	4 086	4 158	4 074	3 889	3 953	3 909	4 260	4 992	4 864
TTP	1 100	1 954	1 872	1 905	1 866	1 781	1 811	1 790	1 951	2 302	2 243
Trvalé kultury	12 235	23 369	22 383	22 774	22 316	21 300	21 654	21 410	23 331	21 605	22 294
Zelenina	11 050	15 524	14 869	15 129	14 825	14 150	14 385	14 223	15 499	12 925	12 593
Speciální byliny	11 050	15 524	14 869	15 129	14 825	14 150	14 385	14 223	15 499	12 925	12 593
Celková podpora (mil. Kč)	310,9	539,9	691,7	989,6	1 162,6	1 239,7	1 277,6	1 262,3	1 272,3	1 322	1 332

Zdroj: Šejnohová a kol., 2016, vlastní zpracování

V tabulce č. 7 lze nalézt srovnání výše plateb na hektar plochy od roku 2004 až do roku 2016. Tabulka je rozdělena na jednotlivé Programy rozvoje venkova, a to v obdobích 2004–2006, 2007–2013 a 2014–2020. Obecně lze konstatovat, že celková výše dotací se každoročně zvyšovala.

Následující graf č. 1 zobrazuje vývoj dotací od roku 1998 do roku 2016.

Graf č. 1: Srovnání výše plateb na hektar plochy – 1998–2016

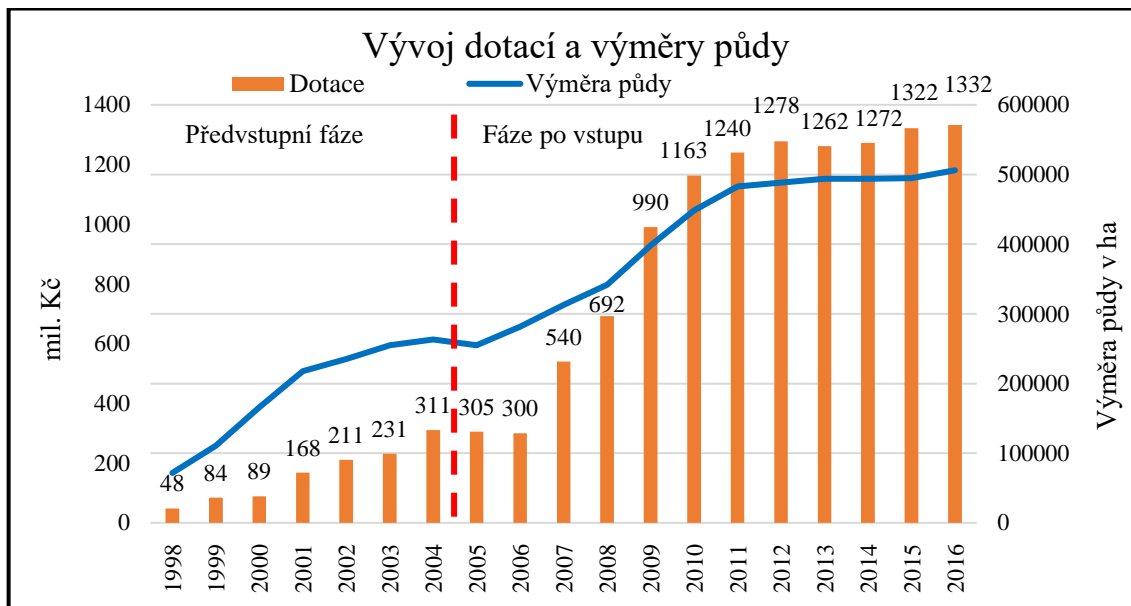

Zdroj: Šejnohová a kol., 2016, vlastní zpracování

Graf č. 1 zobrazuje vývoj plateb na hektar plochy od roku 1990 až do roku 2016. Z grafu je zřejmé, že výše sazeb na hektar se od roku 1990 neustále zvyšuje až na některé menší výkyvy např. za rok 2016.

V následujícím grafu č. 2 lze najít vývoj ekologických dotací od roku 1998 až do roku 2016.

Graf č. 2: Vývoj ekologických dotací a výměry obhospodařované půdy v ekologickém zemědělství – 1998–2016

Zdroj: Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, vlastní zpracování

Na úvod je nutné zmínit, že graf č. 2 zobrazuje vývoj od roku 1998, kdy byly opět zavedeny dotační podpory, které byly v roce 1992 zrušeny. V grafu lze tedy najít pouze etapy před vstupem ČR do EU a po vstupu ČR do EU.

Z grafu č. 2 lze vyčíst, že se obecně vývoj dotací od roku 1998 posouvá směrem vzhůru až na některé výjimečné roky. V grafu je vidět, že v roce 2005 a 2006 došlo k mírnému poklesu výše dotací oproti roku 2004. V roce 2007, ale došlo k prudkému nárůstu výše dotací. Dále v letech 2013 a 2014 došlo opět k mírnému poklesu výše dotací oproti roku 2012.

4.1.4 Národní dotace pro podporu osvěty ekologického zemědělství

Nedílnou součástí podpory ekologického zemědělství jsou i národní dotace. Národní dotace jsou řízeny zásadami, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací, a to na základě §1, §2 a §2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Ze zatím posledních statistik Ministerstva zemědělství za rok 2016 se dozvíme, že činnost České technologické platformy pro ekologické zemědělství byla podpořena částkou 1 499 998 Kč. Obecně má tato dotace za účel podporovat činnost výše zmíněné Platformy. Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství je zaměřena na podporu fungování a také budování vnitřní struktury, personální funkčnosti a též zapojení ekologických zemědělců (hospodářů) do národních a evropských struktur. Další aktivitou Platformy je osvětová činnost sloužící k propagování aktivit, cílů a výsledků činnosti Platformy. Zajišťuje též přenášení informací mezi vědou, výzkumem a podnikatelskou a zemědělskou praxí, a to pouze z oblasti ekologického hospodaření. Česká technologická platforma je také zodpovědná za naplňování aktivit plynoucích z Akčního plánu České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství (2016–2020) (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, s. 44).

Od roku 2015 je zpřístupněna dotace, která umožňuje českým zástupcům ekologického zemědělství účast na jednáních IFOAM EU Group. Jak již bylo popsáno v předešlých kapitolách, IFOAM je stěžejní mezinárodní organizace zaměřená na ekologické zemědělství, ve které se nachází přes 190 členských organizací z 33 evropských zemí. Zahrnuje zemědělce, poradce, výzkumníky, kontrolory, zpracovatele ekologických produktů, obchodníky a spotřebitele. Je také důležité zmínit, že za rok 2016 byla Svazu ekologických zemědělců (PRO-BIO) vyplacena dotace ve výši 117 915 Kč (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, s. 44).

Dále je také od roku 2015 poskytována dotační podpora pro zajištění samostatných odrůdových zkoušek k registraci odrůd polních plodin. Účelem této podpory je osvětová činnost a také získání informací o pěstitelských vlastnostech daných registrovaných odrůd právě polních plodin. Díky této podpoře vychází i publikace se zaměřením na tuto problematiku. Dále je cílem této dotační podpory realizování odrůdových zkoušek, a to u pšenice ozimé/jarní a ječmene jarního nesladovnického. Realizace těchto odrůdových zkoušek

v ekologickém zemědělství je opět poskytování informací zemědělcům (hospodářům). Tato podpora činí 42 000 Kč/ 1 odrůdu po předání výsledků zkoušek Ústřednímu kontrolnímu a zkušebnímu ústavu zemědělskému (ÚKZÚZ). V roce 2016 byla vyplacena dotace ve výši 672 000 Kč (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, s. 44–45).

Národní dotace dále pokrývají i podporu pro vystavovatele na mezinárodních výstavách a veletrzích. V této dotaci je zahrnut pronájem výstavní plochy, zpáteční letenky, registraci na výstavu či veletrh a v případě neúčasti Ministerstva zemědělství na dané akci, též podpora výstavby stánku. Za rok 2016 byla vyplacena dotační podpora ve výši 846 098 Kč. Právě v roce 2016 pokrývala tato dotace především účast na bio veletrhu Biofach. Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO v roce 2016 žádal o podporu ve výši 400 000 Kč na odborné konzultace ,vyčerpána byla ve výši 384 105 Kč (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, s. 44–45).

V neposlední řadě je z národního rozpočtu financování i fungování nevládních neziskových organizací (NNO). Tyto nevládní organizace jsou zaměřené na podporu rozvoje ekologického zemědělství vč. produkování biopotravin. Za rok 2016 byla celkem vyplacena dotace ve výši 3 691 300 Kč, to je nárůst o 43 % oproti roku 2015, kdy byla vyplacena částka pouze 2 577 600 Kč. Podobný nárůst se konal i z roku 2014 na rok 2015. V roce 2014 činila dotační podpora cca 1 840 000 Kč. V tabulce č. 8 lze vidět rozdíl finanční podpory nevládních neziskových organizací v letech 2015 a 2016 (Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, s. 45).

Tabulka č. 8: Finanční podpora pro NNO za rok 2015 a 2016

Název organizace	Název projektu	Výše podpory (Kč)	
		2015	2016
PRO-BIO svaz ekologických zemědělců	Propagace ekologického zemědělství	945 000	1 800 000
PRO-BIO LIGA ochrany spotřebitelů potravin a přátel ekologického zemědělství	Informování spotřebitelské veřejnosti o ekologickém a komunitou podporovaném zemědělství	450 000	400 000
Bioinstitut, o.p.s.	Ekozemědělci přírodě – ekofarmy jako kvetoucí vzory ochrany přírody v zemědělské krajině (2015)	346 500	x
	„O půdě“ na internetu www.rokpudy.cz a na odborném semináři (2016)	x	250 000
	Propagace regionální bioprodukce a spolupráce (2016)	x	252 000
	Propagace ekologického zemědělství na podkladě konference Biosummit 2016	x	70 000
Svobodný statek na soutoku, o.p.s.	Ekologicko – sociální činnost Camphillského společenství	400 000	x
Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopic, o.p.s.	Osvětové, informační a propagační aktivity zaměřené na ekologické zemědělství a bioprodukcí ve Zlínském kraji a na Hodonínsku (2015)	436 100	455 000
	Další rozvoj osvětových, informačních a propagačních aktivit zaměřených na ekologické zemědělství a bioprodukcí ve Zlínském kraji a na Hodonínsku (2016)		
Oslavka, o.p.s.	„Poznejte s námi, jak vznikají biopotraviny na ekologickém statku“	x	158 000
Občanské sdružení Tradice Bílých Karpat	Regionální a BIO prosím... Podpora propagace regionálních produktů a biopotravin	x	202 164
Hnutí DUHA – Friends of the Earth Czech Republic	Propagace bioproduktů a regionálních potravin	x	104 136
Celkem		2 577 600	3 691 300
Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR	Potravinářská a zemědělská řemesla – propagace regionálních produktů a bioproduktů	x	4 905 297

Zdroj: Ekologické zemědělství v České republice: ročenka, 2017, vlastní zpracování

Již nad tabulkou je popsán rozdíl výše dotací za rok 2015 a 2016. Z tabulky č. 8 lze např. vyčíst, že za rok 2016 byla celkem vyplacena dotace ve výši 3 691 300 Kč, což je nárůst o 43 % oproti roku 2015, kdy byla vyplacena částka pouze 2 577 600 Kč.

4.2 Analýza rozhovorů

Dotazování farmářů:

Tabulka č. 9: Souhrn farmářů

	Farmář 1	Farmář 2	Farmář 3	Farmář 4	Farmář 5	Farmář 6	Farmář 7	Farmář 8
Plocha (ha)	100	230	1200	10	900	80	123	320
Produkce rostlinná	Ano	Ano	Ne	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano
Produkce živočišná	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.1 Důvody ekologického hospodaření

Z analýzy rozhovorů vyplývá, že ekologičtí zemědělci přistupovali k ekologickému způsobu hospodaření převážně z důvodu vyvarování se používání pesticidů. Právě používání pesticidů je proti jejich přesvědčení a způsobu života. Z rozhovorů je patrné, že ekologičtí zemědělci se snaží chránit a podporovat přírodu. Z výpovědí farmářů lze jednoznačně říci, že k ekologickému zemědělství přistupovali z důvodu životního přesvědčení. To dokazuje i citace jednoho z respondentů: „To je nějaký způsob života, takovej jako přístup k té přírodě“. Dalším aspektem vedoucím k ekologickému hospodaření patří i ochrana zdraví, což dokládají citace dvou zemědělců: „Nechci se otrávit pesticidama“ a „...chtěl jsem se dobře najíst“.

4.2.2 Proměna ekologického sektoru

Proměna ekologického sektoru byla dle ekologických zemědělců výrazná. Přibližně od roku 1990 prošlo ekologické zemědělství významnými proměnami. Sektor ekologického zemědělství se také dle analýzy proměnil z hlediska podpory, což dokládá citace ekologického zemědělce: „...už od roku 2000 byly signály, že budou nějaký ekologický dotace větší a že se to bude nějak podporovat“. Právě vývoj podpor ekologického zemědělství prošel velkými změnami v průběhu let. Dále se ekologický sektor proměnil z pohledu větší zatíženosti kontrolami. Zvýšení kontrol dokládá např. citace jednoho z ekologických zemědělců: „...se to nějak jako by začalo víc kontrolovat, víc zpříšňovat“. Lze říci, že větší zatíženost kontrolami je spíše subjektivním názorem farmářů a tento názor je rozděluje. Někteří naopak zmiňují, že kontroly probíhají plynuleji než v dřívějších letech, a to díky zautomatizování administrativy.

4.2.3 Legislativa a administrativa

Analýza rozhovorů poukázala na problém s velkou byrokracií v ekologickém zemědělství. Problematiku velké byrokracie dokazují i citace ekologických zemědělců: „...je obrovská byrokracie v tom“ nebo „byrokracie z hlediska ekologie je pořád častá zejména při kontrolách“. Důležitým krokem z hlediska legislativy by mělo být její zjednodušení. Analýza rozhovorů ale také poukázala na to, že někteří ekologičtí zemědělci mají na legislativu a sní spojenou administrativu pozitivní názor. Pozitivní názor na legislativu a administrativu dokládají na myšlence nezbytnosti správného fungování celého ekologického sektoru. Lze také říci, že administrativa se zčásti zautomatizovala, a to např. zanášením údajů o ekologických zemědělciích do systému a následná kontrola již tyto informace nevyžaduje, ale má je ihned k dispozici.

4.2.4 Společná myšlenka ekologických zemědělců

Z analýzy rozhovorů vyplývá, že společnou myšlenkou ekologických zemědělců je motivace k hospodaření ekologickým způsobem a je to spojeno s životním přesvědčením farmářů. Další společnou myšlenkou ekologických zemědělců je společenský zájem. To dokládá např. citace ekologického zemědělce: „...prostě lidskej nějakej postoj k tomu, no, k tý krajině, k tý přírodě“. Společenským zájmem můžeme rozumět snahu farmářů chránit přírodu a půdu, kterou obhospodařovávají. Častým jevem u těchto ekologických farmářů je vysazování stromů a alejí, čímž vnášejí do krajiny nový život. Jinou společnou myšlenkou ekologických zemědělců je i ekonomický zájem, který ale nepřevyšuje zájem společenský. Z rozhovorů je zřejmé, že jsou i ekologičtí farmáři, kteří provozují svoji činnost pouze z důvodu generování zisku a pobírání dotací. Další společnou myšlenkou ekologických zemědělců je i potravinový zájem, který dokládá citace: „...že prostě nechtěj požírat už nějaký no-name potraviny, který putovaly odněkud někam přes půl světa“. Patrné je tedy, že pohled ekologických zemědělců na kvalitu potravin je výrazný a shodují se, že za kvalitu je nutné si i připlatit.

4.2.5 Proměna spotřebitelského trhu

Z výpovědí respondentů je zřejmé, že spotřebitelský trh prošel od roku 1990 výraznou proměnou. Na spotřebitelském trhu se postupně zvyšoval počet potenciálních zákazníků mající zájem o ekologické produkty. Tuto skutečnost dokládá i citace jednoho z dotázaných: „...že tam daleko víc je potenciálních zákazníků“. Spotřebitelský trh se také proměnil z hlediska větší nabídky bio produktů. Někteří dotázaní zmiňují, že dříve nebylo takřka možné sehnat mléko v bio kvalitě, oproti dnešní době. Důležitým aspektem v proměně spotřebitelského trhu je i bezesporu větší povědomí spotřebitelů o ekologickém hospodaření. V dnešní době jsou si spotřebitelé schopni vyhledat informace např. o pěstování dané plodiny a o její sezónnosti. Ekologičtí zemědělci se v rozhovorech shodují, že si zákazníci postupně proškolují a oni již vědí, že pro určité plodiny si mají chodit v určité období. Opakujícím se prvkem je problematika supermarketů a hypermarketů, ve kterých lze najít po celý rok potraviny pěstované v jiných zemích, a tedy i jiných podmínkách. Zákazníci tedy

požadovali bio potraviny od farmářů v období, ve kterém nebyly dostupné. Tento jev se ale postupně zlepšoval. Větší povědomí spotřebitelů o ekologickém hospodaření dokládá i citace jednoho ze zemědělců: „A i jsou ty lidi proškolený, že maliny chtěj v červnu“ nebo „Chápu i sezonnost tý produkce“.

4.2.6 Podpora a dotace

Bezesporu nejdůležitější podporou státu pro ekologické zemědělce jsou dotace. Další podpora z hlediska státu je dle dotázaných zemědělců propagace ekologického zemědělství jako např. „Září – Měsíc biopotravin“. Z analýzy také vyplývá, že stát by měl více podporovat prodej potravin z ekologického zemědělství. Analýza rozhovorů ukazuje na některé přínosy dotačních titulů pro ekologické zemědělce. Těmito přínosy je např. umožnění nákupu strojů, což dokládá tato citace: „Až teprve, když se objevily ty dotace, tak se začaly nakupovat nový stroje a nějaký technologie“. Dotace umožnily ekologickým zemědělcům též vyšší investice do svých hospodářství. Dotazovaní zemědělci se také shodují na tom, že dotační podpora je pokryta dostatečně. Snížení dotační podpory by dle analýzy vedlo k potlačení investic v hospodářství. Snížení dotací by vedlo také ke změnám ve skladbě dané farmy. To znamená, že při výrazném snížení dotačních sazeb by někteří ekologičtí zemědělci museli zmenšit obhospodařovanou plochu či změnit skladbu rostlinné nebo živočišné výroby. Z analýzy rozhovorů lze ale také tvrdit, že ekologičtí zemědělci mají k dotacím i skepsi. Někteří dotázaní zemědělci se shodují, že ve výsledku jsou proti dotačním titulům a měly by být zrušeny. Dodávají ale, že pokud dotace existují, musí je pobírat, aby byli schopni na ekologickém trhu fungovat.

5 Diskuse

Pokud se zaměříme na důvody ekologického hospodaření, lze konstatovat, že hlavním důvodem k tomuto přístupu je vyvarování se používání pesticidů. Tento názor mají i autoři Lammerts van Bueren a Myers (2011), kteří ale také zmiňují, že ekologické zemědělství je více než jen nahrazování chemických pesticidů a hnojiv těmi organickými. Právě nepoužívání chemických pesticidů a hnojiv je prvotním úkolem ekologického zemědělství, ale jak vyplývá z analýzy rozhovorů, výrazným prvkem k rozhodování pro ekologický způsob hospodaření je i vztah k přírodě a sobě samému. Tento fakt zmiňují i Urban a Šarapatka (2003), kteří tvrdí, že ekologický způsob hospodaření jako model setrvalého zemědělství je velmi významný pro zachování kulturní krajiny a udržení vhodné osídlenosti na venkově.

S tím je spojen i další důvod k ekologickému způsobu hospodaření, a to je obecně životní přesvědčení na čemž se shodla většina dotázaných zemědělců. Jak uvádí Dlouhý a Urban (2011), principy ekologického zemědělství se zakládají právě na morální povinnosti a odpovědnosti zemědělce (farmáře) provozovat zemědělství způsobem, který zapříčiní, že kulturní krajina se stává harmonickou součástí přírody. Dále také Krajhanzl (2015) uvádí, že etický postoj k přírodě a environmentální vědomí představuje postoj člověka k přírodě samotné a jeho soucit s přírodou. Z rozhovorů je též zřejmé, že důvodem k ekologickému způsobu hospodaření je ochrana zdraví, a to se opět shoduje s názorem Heskové (2012), která zmiňuje, že úplnou samozřejmostí ten fakt, že základní podmínkou života je potrava ať už původu rostlinného nebo živočišného a je tedy důležité dbát na kvalitu a způsob výroby dané potraviny.

Zaměříme-li pozornost na proměnu, a tedy vývoj ekologického zemědělství, lze říci, že z analýzy rozhovorů vyplývá jednoznačný trend a tím je výrazná proměna ekologického sektoru od roku 1990. Samozřejmě vývoj ekologického zemědělství od roku 1990 do současnosti je popsán v literární rešerši v kapitole 3.2, kde jsou přehledně sepsány nejdůležitější milníky vývoje ekologického zemědělství. Např. Urban a Šarapatka (2003) tvrdí, že od roku 1990 až do roku 1998 prošlo ekologické zemědělství výraznou proměnou

a k roku 1998 už se ekologické zemědělství v ČR stává více stabilním a rozvíjí se národní trh s biopotravinami.

Dalším aspektem v proměně ekologického sektoru bylo přijetí zákona o ekologickém zemědělství č. 242/2000 Sb. Nejvýraznější proměnou, jak uvádí opět Urban a Šarapatka (2003), byl vstup České republiky do Evropské unie. S tím byla spojena nová administrativa a legislativa, která se od vstupu ČR do EU neustále vyvíjí a proměňuje. Právě administrativa a legislativa je dle výpovědí ekologických zemědělců zatížena velkou byrokracií a s tím i spojena větší kontrolovatelnost. Větší zatížení kontrolami zmiňují i Dvorský a Urban (2014), kteří zmiňují, že od roku 2014 jsou kontrolní organizace nuceni odebrat vzorky alespoň u 5 % jimi kontrolovaných podniků. To tedy dokazuje, že kontroly v ekologickém zemědělství se postupně zpřísnily.

Z rozhovorů je též patrné, že se ekologický sektor proměnil z hlediska dotační podpory. Jak uvádí Vejvodová (2016c) v roce 1992 byly spuštěny i první národní dotační podpory pro ekologické zemědělce a hospodáře, které trvaly do roku 1992 a až do roku 1998 zde žádný dotační program neexistoval. Právě od roku 1998 začíná obnova dotačních titulů. Detailní pojednání o dotacích je v kapitole 4.2, kde jsou tyto proměny ilustrovány. Zemědělci v rozhovorech uvádí, že dotace jim umožnily nákup strojů apod. a tedy vyšší investice do svého hospodářství. I když někteří z nich by radši dotace zrušili úplně. V grafu č. 1 v kapitole 4.1 lze najít vývoj ekologických dotací od roku 1998 až do roku 2016 a je možné porovnat výši sazeb na jednotlivé plochy. Jak podotkli ekologičtí zemědělci, dotace jim umožnily vyšší investice apod.

Dalším tématem rozhovorů byla proměna spotřebitelského trhu, která byla dle dotázaných zemědělců výrazná. Na spotřebitelském trhu se postupně zvyšoval počet potenciálních zákazníků mající zájem o ekologické produkty. Jak uvádí Urban a Šarapatka (2003), kvůli rozvoji trhu s biopotravinami v členských zemích EU bylo potřebné ošetřit tuto problematiku právní normou. Proto bylo v roce 1991 vydáno Nařízení Rady (EHS) 2092/1991, které je právně závaznou normou stanovující minimální požadavky pro označování bioproduktů a biopotravin a vztahuje se též na jejich uvádění do oběhu (na trh). Je tedy zřejmé, že trh s biopotravinami prochází vývojem a na tento vývoj reaguje i legislativa.

6 Závěr

Tato diplomová práce se zabývala institucionálním vývojem ekologického zemědělství v České republice. Bylo stanoveno několik cílů práce, které byly naplněny. Cílem diplomové práce bylo seznámit širokou veřejnost s problematikou ekologického zemědělství v České republice, vytvořit ucelený dokument obsahující analýzu vývoje ekologického zemědělství v České republice z pohledu vývoje zemědělských ploch a počtu ekologických farmářů, zanalyzovat institucionální vývoj ekologického zemědělství v České republice ve třech časových obdobích, objasnit legislativní změny promítající se do problematiky vývoje ekologického zemědělství v České republice probíhající od roku 1990 až do současnosti, popsat dotační politiku pro ekologické zemědělství v České republice a najít souvislosti ve výpovědích ekologických zemědělců a odpovědět na položené výzkumné otázky. Stanovené výzkumné otázky byly zodpovězeny v empirické části.

Diplomová práce se nejdříve zabývala ekologickým zemědělstvím v obecné rovině. Byl zde popsán vztah člověka a přírody a též metody ekologického zemědělství. Dále diplomová práce popisuje obecný vývoj ekologického zemědělství v České republice od roku 1990 až do současnosti. Vývoj byl rozdělen do tří fází: 1. Počáteční fáze, 2. Předvstupní fáze a 3. Fáze po vstupu ČR do EU. Dále práce objasňuje problematiku akčních plánů pro rozvoj ekologického zemědělství v ČR. Dále lze v diplomové práci nalézt vysvětlení legislativních rámců ekologického zemědělství v ČR, rozdělených do již zmiňovaných tří fází vývoje.

Vlastní práce již obsahuje vysvětlení dotační politiky pro ekologické zemědělství rozdělených do tří fází vývoje. Dále práce obsahuje kvalitativní analýzu polostrukturovaných rozhovorů s ekologickými zemědělci. Analýza zodpověděla stanovené výzkumné otázky, kterými jsou:

1. Jaké jsou důvody ekologických zemědělců pro hospodaření ekologickým způsobem?
2. Jakým způsobem ovlivňuje ekologické zemědělce legislativa?
3. Jak významné jsou dotační tituly pro ekologického zemědělce?

Analýza ukázala, že primárním důvodem pro hospodaření ekologickým způsobem bylo vyvarování se používání chemických pesticidů a hnojiv. Zemědělci také hospodaří ekologicky z důvodu jejich životního přesvědčení a s tím i spojená ochrana zdraví. Otázka legislativy je zatížena velkou byrokracií, a i když se v průběhu let postupně zautomatizovala je stále potřeba snížit složitost administrativy spojenou s dodržováním legislativy. Dotační tituly jsou pro ekologické zemědělství významnou podporou státu. Významnou podporou je i společná zemědělská politika. Z analýzy je ale zřejmé, že by se měl více podporovat prodej potravin z ekologického zemědělství. Dotace umožnily ekologickým zemědělcům nákup strojů a technologií, a tedy vyšší investice do svých hospodářství. Z analýzy vyplývá, že výše dotací je postačující, ale jejich výraznější snížení by mohlo vést k potlačení investic v hospodářství. Někteří dotázaní zemědělci se shodují, že ve výsledku jsou proti dotačním titulům a měly by být zrušeny. Dodávají ale, že pokud dotace existují, musí je pobírat, aby byli schopni na ekologickém trhu fungovat.

7 Seznam použitých zdrojů

Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015: Action plan for organic farming 2011-2015 [online], 2011. Praha: Ministerstvo zemědělství ve spolupráci s Českou technologickou platformou pro ekologické zemědělství [cit. 2018-06-04]. ISBN 978-80-7434-007-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/93837/Akcni_plan_2011_2015_EZ.pdf

Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016-2020: Czech action plan for development of organic farming 2016-2020 [online], 2016. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2018-06-06]. ISBN 978-80-7434-193-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/442986/Akcni_plan_CR_pro_rozvoj_EZ_Czech_Action_Plan_for_Development_of_OF.pdf

AUSTIN, Zubin a Jane SUTTON, 2015. *Qualitative Research: Data Collection, Analysis, and Management*. The Canadian Journal of Hospital Pharmacy [online]. 68(3) [cit. 2018-11-15]. ISSN 226–231. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4485510/>

DLOUHÝ, Josef a Jiří URBAN, 2011. *Ekologické zemědělství bez mýtů* [online]. Olomouc: Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství [cit. 2018-07-16]. ISBN 978–80–87371–13–8. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/148152/myty_EZ_final.pdf

DVORSKÝ, Jan a Jiří URBAN, 2014. *Základy ekologického zemědělství: podle nařízení Rady (ES) č. 834/2007 a nařízení Komise (ES) č. 889/2008 s příklady* [online]. 2., aktualizované vydání. Brno: ÚKZÚZ [cit. 2018-06-13]. ISBN 978-80-7401-098-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/410563/EKO_zemedelstvi_2014.pdf

Ekologické zemědělství, Eagri.cz [online]. [cit. 2018-05-25]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/>

Ekologické zemědělství (EZ), Eagri Dotace [online]. [cit. 2018-07-06]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/opatreni/m11-ekologicke-zemedelstvi-ez/?pos=0>

Ekologické zemědělství v České republice: ročenka [online], 2006. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky [cit. 2018-06-04]. ISBN 80-708-4554-6. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/18315/Rocenka_EZ_2006_ceska_verze_english_version.pdf

Ekologické zemědělství v České republice: ročenka [online], 2007. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky [cit. 2018-06-04]. ISBN 978-80-7084-658-2. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/18312/Rocenka_EZ_2007_ceska_verze.pdf

Ekologické zemědělství v České republice: ročenka [online], 2009. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky [cit. 2018-06-04]. ISBN 978-80-7084-736-7. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/18309/Rocenka_EZ_2008_ceska_verze.pdf

Ekologické zemědělství v České republice: ročenka [online], 2013. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky [cit. 2018-06-04]. ISBN 978-80-7434-139-7. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/289733/rocenka_EZ_2012_web.pdf

Ekologické zemědělství v České republice: ročenka [online], 2014. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky [cit. 2018-06-04]. ISBN 978-80-7434-177-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/356090/rocenka_EZ_2013_web.pdf

Ekologické zemědělství v České republice: ročenka [online], 2015. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky [cit. 2018-06-04]. ISBN 978-80-7434-250-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/434549/Roc_enka_EZ_2014_net.pdf

Ekologické zemědělství v České republice: ročenka [online], 2016. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky [cit. 2018-06-04]. ISBN 978-80-7434-333-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/513472/Roc_enka_EZ_2015_www_komplet.pdf

Ekologické zemědělství v České republice: ročenka [online], 2017. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky [cit. 2018-06-04]. ISBN ISBN978-80-7434-401-5. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/569591/rocenka_Ekologickeho_zemedelstvi_2016.pdf

HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-736-7040-2.

HERRENKIND, Renée, 2016. *Steiner's impulse for agriculture* [online]. Wetzlar: EBERLE GmbH Werbeagentur GWA [cit. 2018-05-29]. Dostupné z: https://www.demeter.net/sites/default/files/public/pdf/di_steinersimpulse.pdf

HESKOVÁ, Marie, 2012. *Vývoj vztahu člověka a přírody* [online]. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií [cit. 2018-05-26]. ISBN ISBN978-80-87472-29-3. Dostupné z: <https://granty.vsers.cz/evvo/wp-content/uploads/2010/11/V%C3%BDvoj-vztahu-%C4%8Dlov%C4%9Bka-a-p%C5%99%C3%ADrody.pdf>

Ifoam.bio, About us [online]. [cit. 2018-05-31]. Dostupné z: <https://ifoam.bio/en/about-us>

JEŘÁBEK, Hynek. *Přednosti studia dokumentů* [online]. [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/jerabek3/k10/10-3-1.htm>

KALRA, Sanjay, Vibha PATHAK a Bijayini JENA, 2013. Qualitative research. *Perspectives in Clinical Research* [online]. 4(3) [cit. 2018-11-15]. DOI: 10.4103/2229-3485.115389. ISSN 2229-3485. Dostupné z: <http://www.picronline.org/text.asp?2013/4/3/192/115389>

KONVALINA, Petr, 2007. *Právní normy a dotace v ekologickém zemědělství: odborná monografie* [online]. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta [cit. 2018-06-13]. ISBN 978-80-7394-014-0. Dostupné z: http://www2.zf.jcu.cz/~moudry/ecologica/prav_normy.pdf

KRAJHANZL, Jan, 2015. Stručné představení charakteristik vztahu k přírodě a životnímu prostředí. *Ekopsychologie.cz* [online]. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: http://www.ekopsychologie.cz/citarna/clanky/psychologie-vztahu-k-prirode/#_ftnref2

LAMMERTS VAN BUEREN, Edith T. a James R. MYERS, 2011. *Organic Crop Breeding*. Chicester: Wiley. ISBN 978-111-9949-978.

LOCKERETZ, William, 2007. *Organic farming: an international history*. Cambridge, MA: CABI. ISBN 978-184-5932-893.

MCCAMMON, Ben, Semi-Structured Interviews. *Design Research Techniques* [online]. [cit. 2018-11-15]. Dostupné z: <http://designresearchtechniques.com/casestudies/semi-structured-interviews/>

MOUDRÝ, Jan, 2007. *Pěstování rostlin v ekologickém zemědělství* [online]. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta [cit. 2018-06-01]. Dostupné z: http://www2.zf.jcu.cz/~moudry/ecologica/pestovani_rostlin.pdf

Nařízení Komise (ES) č. 889/2008 kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu, In: Dostupné také z: <http://www.kez.cz/sites/default/files/dokumenty/2018-NK889.pdf>

Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008 kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007, pokud jde o opatření pro dovoz ekologických produktů ze třetích zemí, In: Dostupné také z: <http://www.kez.cz/sites/default/files/dokumenty/2018-NK1235.pdf>

NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91, In: Dostupné také z: <http://www.kez.cz/sites/default/files/dokumenty/2018-NR834.pdf>

PALIČKOVÁ, Iveta a Petra KUCHYŇKOVÁ, 2019. ČR a EU – zemědělství. *Euroskop.cz* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9109/sekce/cr-a-eu---zemedelstvi/>

ŘIHÁČEK, Tomáš a Roman HYTYCH, 2013. *Metoda zakotvené teorie* [online]. [cit. 2018-11-15]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Tomas_Rihacek/publication/258994659_Metoda_zakotvene_theorie/links/004635298f71e53e47000000/Metoda-zakotvene-teorie.pdf

STOEVA, Svetla, Petya SLAVOVA, Dona PICKARD a Zdravka GEORGIEVA, 2016. *Organic farming in Bulgaria (1990–2012): Sociological interpretations* [online]. Sofia: “St. Kliment Ohridski” University Press [cit. 2019-01-21]. ISBN 978-3-03736-326-3. Dostupné z: <https://shop.fibl.org/CHde/mwdownloads/download/link/id/789/?ref=1>

ŠEJNOHOVÁ, Hana, Ivana DARMOVZALOVÁ, Jana PETERKOVÁ a Lucie RÁDLOVÁ, 2016. *Statistická šetření ekologického zemědělství: Základní statistické údaje* [online]. 2. Brno: ÚZEI [cit. 2018-10-05]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/564771/Statistika_ekologickeho_zemedelstvi_2015.pdf

URBAN, Jiří a Bořivoj ŠARAPATKA, 2003. *Ekologické zemědělství: učebnice pro školy i praxi*. Praha: MŽP. ISBN 80-7212-274-6.

VEJVODOVÁ, Anna, 2016a. *Orná půda: informační materiál pro zemědělce* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2018-07-06]. ISBN 978-80-7434-306-3. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/479855/J_EZ_Orna_puda.pdf

VEJVODOVÁ, Anna, 2016b. *Sady: informační materiál pro zemědělce* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2018-07-06]. ISBN 978-80-7434-307-0. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/479859/K_EZ_Sady.pdf

VEJVODOVÁ, Anna, 2016c. *Trvalé travní porosty: informační materiál pro zemědělce* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2018-07-06]. ISBN 978-80-7434-305-6. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/479861/I_EZ_Travni_porosty.pdf

VEJVODOVÁ, Anna, 2016d. *Vinice a chmelnice: informační materiál pro zemědělce* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství [cit. 2018-07-06]. ISBN 978-80-7434-308-7. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/479857/L_EZ_Vinice.pdf

Vyhláška č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství, In: . Dostupné také z: <http://www.kez.cz/sites/default/files/dokumenty/2018-vyhlaska16.pdf>

ZAGATA, Lukas, 2007. *Bio cash-cow? Context and content of Czech organic farming*. *Agricultural Economics–Czech* [online]. vol. 53, no. 1, 45–53 [cit. 2018-08-09]. Dostupné z: <https://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/00051.pdf>

ZAGATA, Lukas, 2010. *How organic farmers view their own practice: results from the Czech Republic*. *Agriculture and Human Values* [online]. **27**(3), 277-290 [cit. 2018-08-09]. DOI: 10.1007/s10460-009-9230-9. ISSN 0889-048X. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s10460-009-9230-9>

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, In: . Dostupné také z: <http://www.kez.cz/sites/default/files/dokumenty/2018-zakon242.pdf>